

LJUBLJANA, dne 15. julija 1909.

POPOTNIK

▷ Pedagoški in znanstven list. ◁

Letnik XXX.

Štev. 7.

VSEBINA:

1. Avguštin Požegar: Je li kazen odgojno sredstvo?	193
2. Fran Zopf: Prosto spisje v ljudski šoli; kako se naj goji, kako se naj spisuje?	199
3. Drag. Humek: Umetniški vzgoji	206
4. Miro Šijanec: Konjunktivne ideje Tolstega	209
5. Janko Polák: Črtica iz šolskega zdravstva	212
6. Zadavska: Ženska ročna dela v ljudski šoli	214
7. Anton Skala: Razvoj šolstva v postojnskem šolskem okraju za vladanja cesarja Franca Jožefa I.	217
8. Razgled: Listek 223 — Pedagoški paberki 223 — Kronika	224

Last in založba

„Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: **Anton Sterlekar.**

„Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

JAVŮREKOVA

Palestina s tičjega pogleda

je povsod poznan kot najboljši zemljekaz za bibliški pouk in za razjasnjevanje zemljepisnih temeljnih pojmov.

Risba zemljevida je taka, da ga vsak učenec takoj razume.

Odobren od preč. knezoškof. konzistorija v Pragi in od c. kr. ministrstva za bogočastje in uk.

Krasen barvotisk 137×73 cm napet na platno 14 K; s skobami 15 K
Če se direktno naroča — znižana cena. Zahtevajte prospekt!

Pošilja ga učitelj J. B. Škorpil, Praga, VII—748.

V najinem založništvu je izšla:

VOJVODINA KRANJSKA

Izdava A za šole:

17 zemljepisnih nariskov v barvotisku z besedilom in dodanim pojasnilom zemljepisnih znamenj.

Sestavil in narisal

FRAN MAROLT,

učitelj v Ljubljani.

Visoki deželni svet kranjski je z razpisom z dne 25. maja 1907, št. 2463, odobril in pripustil to učilo v uporabo kot razredno na ljudskih in meščanskih šolah s slovenskim učnim jezikom.

Vsi nariski, izvršeni na 18 listih, so risani v merilu 1 : 75.000. — Velikost 87×60 cm.

Torej ponazorujejo po minimalnem načrtu za zemljepisni pouk v ljudskih šolah izbrano učilo v taki velikosti in preglednosti, da ga vsi učenci vsega razreda lahko na daljavo čitajo.

Cena 10 K.

Izdava B za učence:

17 zemljepisnih nariskov v barvotisku z besedilom.

Sestavil in narisal

FRAN MAROLT,

učitelj v Ljubljani.

Izbor učiva se naslanja doslovno na podrobni učni načrt, ki ga je odobril c. kr. deželni šolski svet z razpisom z dne 27. decembra 1903, št. 2791, in ki velja kot normativ za domoznanski pouk v četrtem šolskem letu 2-, 3-, 4- in večrazrednih ljudskih šol. Z razpisom vis. c. kr. deželnega šolskega sveta kranjskega z dne 28. januarja 1908, št. 468, je to delo odobreno kot učilo na ljudskih in meščanskih šolah.

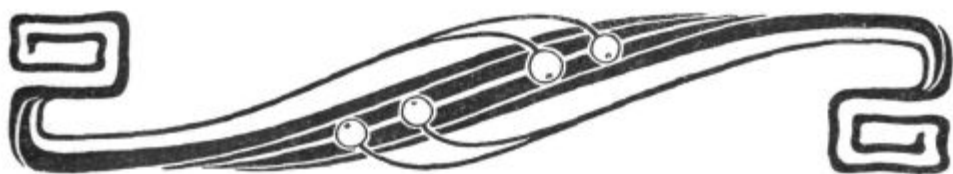
Cena 1 K.

Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani.

Naprednemu in zavednemu učiteljstvu!

Vsakdo bodi naročnik „Zavezinih“ listov, ki so:

Učiteljski Tovariš, Popotnik, Zvonček, Domače ognjišče.

Je li kazen odgojno sredstvo?

Napisal Avguštin Požegar.

Najlepša točka novega š. in uč. reda se mi zdi § 81, ki govori o odgojnih sredstvih. Glasi se: „Pri izberi odgojnih sredstev se je ozirati na otroško individualnost. Učitelji se morajo v prvi vrsti potruditi, da si pridobé zaupanje otrok po resnem, a ljubeznjivem in pravičnem ravnanju ž njimi. Kaznuje naj se le z mirnim premislekom in je s kaznovanjem postopati varčno. Nikdar ne smejo kazni škodovati нравnemu čutu otroka, ne njegovemu zdravju. Cele razrede se ne sme kaznovati.“

Ta določba o izberi odgojnih sredstev je polna krasnih misli, ki so nabrane po temeljitem razmišljanju o dušeslovni podlagi vse odgoje. Sporočena je učiteljstvu z najlepšim namenom, da jo pretresamo do dna in vršujemo naš posel po njenih načelih. Gotovo pričakuje zakonodajalec od umevanja te določbe ter od šolovanja po njenih mislih najlepšega sadu za harmonizacijo človeštva.

Med odgojna sredstva štejemo žalibog tudi kazen. Rečemo „žalibog“ s posebnim naglasom in hočemo dokazati, da kazen sploh ni odgojno sredstvo v pozitivnem pomenu odgoje. Da misli zakonodajalec tako, je spoznati iz poziva, da je treba pri kaznovanju postopati s premislekom in varčno. Najljubše bi mu bilo, da postopa učitelj s kaznovanjem tako varčno, da sploh ne kaznuje.

Je li to mogoče? Ne upamo se trditi, da je mogoče vedno in povsod izhajati s šol. mladino brez kazni, a toliko trdimo smelo, da izhajamo s kaznovanjem z ozirom na idealno stran in smer odgoje slabše kakor brez njega.

Trdimo nadalje, da ne bo kaznoval šolske mladine tisti, ki je premislil otroško pregreho in premislil vpliv in učinek kazni. Zavedajmo se vendar resnice, da je kazen na sebi nenaravna in v ravnem nasprotju z dobrim. Zavedajmo se resnice, da ne moremo s kaznijo pospeševati npravnega mišljenja in dobrohotnega mišljenja, ampak da moramo z npravnostjo kazen zatreti.

Toda kaj je sploh kazen? V širjem pomenu besede je kazen zlo, ki ga naložimo komu zaradi storjene krivice.

In če zapiramo otroke po šoli, naložimo jim zlo za storjeno pregreho. A katere pregrehe store šolski otroci najbolj pogosto? Kdo jih bo našteval vse? Nekateri sedijo po šoli, ker niso prinesli domačih nalog; drugi so prišli prepozno v šolo; tretji so bili nemirni; četrti so se smejali itd. So li to res pregrehe, ali so največkrat le posledice življenskih razmer? Nam učiteljem je vse prestopke, kar stori otrok zoper našo voljo, ki se ravna po učnem redu. Ne upoštevamo skoraj nikdar dejstva, da ima tudi otrok voljo, ki pa se ne more kazati le na polju moralnega hotenja. Nismo li razkazovali pri razpravi o telesnem siločutu, da je otroku naravno nemogoče biti „miren — resen i. dr.“? Nismo še se prepričali, da nekateri otroci ne morejo narejati domačih nalog iz teh ali iz drugih vzrokov? Otroku ne smemo soditi nikdar površno, da jih ne sodimo in ne discipliniramo po krivem, da si ne razdiramo medsebojnega zaupanja. Ako pa smo se po dolgem opazovanju otroškega mišljenja in hotenja, po pretresovanju njegovih življenskih razmer do gotovosti prepričali, da se nagiba otrok k nedelavnosti iz naravnega vzroka, ne imenujmo ga lenuha, ne norčujmo se ž njim, ne žugajmo mu z neprimernimi besedami! Ne govorimo o kazni, ampak o potrebnosti dela. Ne zapirajmo učenca po šoli zaradi kazni, ampak da napravi zamujeno delo. Pri tem postopanju govorimo resno, prepričevalno, a vendar prijazno. Takšno postopanje nima značaja kazni, ker ga otrok ne čuti kot zlo, ampak uvidi po njem potrebnost dela.

A v čem leži največja nevarnost kazni, boljše rečeno načina kaznovanja? Recimo kar hočemo, resnica je, da kaznovalec ne more ostati v duševnem ravnotežju. Ko smo pred leti govorili o dušnih pretresih, pokazali smo, kako škodljivo vplivajo kazni na otroško mišljenje. Sedaj pa, ko govorimo o kazni kot takšni, moramo še pridjati, da ima vsaka kazen znak maščevanja in maščevalnosti. Ne motimo in ne varamo se, če trdimo, da otroci vidijo v kaznovalcu le maščevalca, nikakor pa ne gledajo v njem dobrohotnega odgojevalca. Z dobrim namenom kazni se tolažimo le mi, a uvid v dober namen kazni je za otroke čeznaraven, transcendenten. Kdor tega ne verjame, naj ostane pri svojem nazoru o kazni, a vpraša se naj, kako vpliva kazen nanj.

Zakonodajalec je torej prav premišljeno ukazal, da je treba pri izbiro odgojnih sredstev ozirati se na osebnost otroka. Osebnost otroka je namreč takšna, da mu kazni kot naloženo zlo ne ugaja, ampak ga npravno podira.

Nekateri so mnenja, da je mogoče popraviti pregrehe in prestopke otrok le s kaznovanjem. In če se kdo trudi, poravnati otroške prestopke z drugim ravnanjem, zdi se, da otrokom vse dopušča in prizanaša. A kdor to misli, se moti. Odgojevanje je delo uma, izvira iz zmožnosti uma ter iz dobrohotnih strun srca. Odgojevanje ni debelo in drastično ravnanje z otroci v obliki neprijaznih besed in nasilnega dejanja. Umno odgojevanje pa se

posluhuje le primernih besed v primernem in dostojnem tonu. Bodi nam dovoljeno, da pojasnimo stvar na slučaju.

Zadnja učna ura je. Učenci vršijo pismeno nalogo. Eden — dva — tri — ali več — ne pišejo. Utrujeni so že in siti šole v šesti učni uri. A kaj — na to ne mislim. V šoli imajo delati brez ozira na vse drugo. Torej po njih. „Ker ne pišete — ker niste napisali naloge — ste lenuhi; kaznoval vas bodem; zaprti boste po šoli in pisali boste, da vam bodo prsti odreveneli.“ Vsak prizadeti nesrečnež misli, morebiti tudi ne misli na „sedenje po šoli“ — zamujena naloga mu je bila in mu je postranska reč. Napravili so nekateri zamujeno nalogo po šoli, a oni ropotajoči in neprijazni nagovor jim ne pride iz spomina. Morebiti še kateri otrok reče: „Ne morem več pisati, glava me boli.“ Poglej, potipaj pa — morebiti je res — a kaj je potem s tvojim nagovorom, kaj s kaznijo, kaj z nasilstvom?

Ni li mogoče, da marsikateri učenec ne more več delati in da ga zadene kazen po krivem? In vendar ravno krivico vsakdo najtežje nosi, najglobokeje čuti. Kazen pa je redko pravična, bodisi po kakovosti in količnosti. Je li res tako? Poglejmo malce med nas. Pomislimo, da smo osebe z različnim nazorom.

Pomislimo, da oceni vsak učitelj isti otroški prestopok drugače in drugače po slučajni duševni razpoloženosti. Vsed tega tudi vsak drugače prestopke kaznuje in iste prestopke v različnih razmerah drugače popravlja. Zaradi istega prestopka zapirajo razni učitelji otroke pol, eno uro ali več časa. Ne bomo o tem nadalje govorili; vsi vemo, da nimamo za šolske kazni zakonika, ki odmerja kazni po določenih merah.

Prepuščeno je vse šolsko kaznovanje učiteljevemu spoznanju, rekli bi, njegovi samovolji. In ravno to zagreši največ prestopkov proti naravno-nravnemu ravnanju z mladino. Ista otroška pregreha ne najde vselej in povsod iste kazni, ampak nje mera in način sta odvisna od nazorov dotičnega kaznovalca o vzgojnih sredstvih in od slučajne duševne dispozicije. In verjemite, da je to sicer res, a ni prav. V tem napravo leži velika nevarnost za prihodnjo nravnost otroka. Ne zabimo resnice, ki smo jo že omenili, da vidijo, opazujejo in čutijo otroci dobro in slabo, vsako posebej in da jim poljubnost učitelja pri kaznovanju ni prikrita.

Toda že slišim oporekanje: „Vse to razmišljanje ne velja in ne šteje nič. Je le gol idealizem, ki ne more veljati v realnem življenju. Vsako pregreho je treba popraviti s kaznijo in čimbolj korenita in izdatna je kazen, temboljše smo popravili pregreho. Čimbolj korenita in izdatna je kazen, tembolj si jo bo pomnil grešni otrok.“ Verjamemo, da si pomnijo otroci kazni tembolj, čim „večje in lepše“ so bile. Da bi pa otroci pozabili storiti slične prestopke zaradi kazni, tega ne moremo umeti. Ne storijo jih morebiti pred očmi učitelja, ker se spominjajo dobljene kazni, a pravega vzroka do opuščanja pregreškov ne poznajo.

Nerazsodni ljudje ne kradejo, ker so se učili: „Ne kradi!“ in ker pričakujejo posvetno in božjo kazen. Umni, izobraženi in na čuvstvu olikani pa ne kradejo, ker se jim dozdeva vsako poškodovanje bližnjega krivično, človeka nedostojno. In ti so po našem mnenju na pravem. Prava omika se ne ozira na zapovedi in prepovedi, ampak koreni v pravem shvatanju besed „Ljubi svojega bližnjega“. In če šolski otroci nimajo te visoke omike, vendar vemo, da tvorijo stopnice do nje le dobri vtisi po dobrih besedah in zgledih. Dobri vtisi na otroškega duha so pridobljivi, ker jih otrok želi in upošteva prej ali slej; slabi vtisi na otroškega duha so trpljenje, ki ga otrok ne želi. Kazen tedaj otroka učitelju odtuji, in če si mislimo učitelja kot uteleseno šolsko moralo, lahko rečemo, da razdalji razmerje vsaka kazen med učiteljem in otrokom za neko količino na negativno stran.

Ker je kazen trpljenje, boji se ga otrok. A ker ne vidi uzroka trpljenja v prestopku, ki ga je storil, ampak v učitelju, zato izgubi ljubezen in zaupanje do njega. Pritegnemo radi, da uvidijo zrelejši otroci upravičenost kazni. To pa zaradi tega, ker so od mladih nog kaznim privajeni. Nikakor pa ne uvidijo otroci, da bi kazen morala biti trpljenje in da bi morali otroci kaznovalca ljubiti. Morebiti so uvideli otroci blagohotnost učitelja in dober namen kaznovanja v tisti prosvetljeni dobi, ko so dobivali batine s palico, ki so jo morali pred in po kazni „poljubljati“. Zgodovina nas uči, da so vladali takrat časi „angelskega“ miru na zemlji. Toda „Tempora mutantur et nos matamur in illis.“

Razlogi pameti so kaj drugega kakor strune srca. In s tem dragi učitelj, da izgubiš ljubezen otrok, izgubil si mnogo, skoraj vse. A izguba ljubezni in zaupanja do tebe ne ostaje le pri tebi. To bi bila manjša škoda. Otrok, ki je navajen kaznovanja, gleda v tebi neko zaslombo za prihodnje življenje. Dorasli deček, ki stopi v dobo vihravih in vihnih let, rad bi nekaj — kaj? Meril in tepel bi se rad z drugimi. Ni li dobro, če je v času šole prešlo blago, umno in mirno mišljenje učitelja v njegov duh, učiteljevo čutenje v njegovo srce? Ni li dobro, če ne more fant opravičevati tepeža s tem, da so ga v mladosti topli od vseh strani? Pomnimo: zgledi vlečejo. Priznано je, da se vkljub vsem slabim vplivom od raznih strani, otroška duševnost in čutje otroško saj nekoliko uravna po učitelju. In to je za izbero odgojnih sredstev kaj važna resnica. Ako želimo, da bi postala človeška družba mirnejša, prizanesljivejša i. dr., ne žugajmo povsod s kaznijo.

A kaj in kdo nam nadomesti kazen? Nič drugega ne stori tega, kakor resen-stvaren govor z otroci. Rekli bi najrajše, da nas mišljenje in govor po logiških zakonih reši vseh nepotrebnih besed; da nam prihrani postopanje z otroci po logiških zakonih vsako kazen. Z otroci logiško postopati — je-li to mogoče?

Mislamo, da. Zgoraj smo navedli mogoči slučaj, da hočemo otroke kaznovati, ker niso pisali naloge. Mogočega nagovora ne bomo tukaj po-

novili. Pa vprašajmo, je-li potrebno, da imenujemo otroke lenuhe, da govorimo o kazni, če so pri delu zaostali iz tega ali drugega vzroka? Ne vsiljujmo se otrokom nadlegovalno in razdražljivo. Ostanimo mirno pri stvari, saj ni vedno lenoba vzrok nedelavnosti. Učitelj vendar svoje učence pozna. Kmalu tudi spozna, zakaj nekateri niso pisali.

Ko opazimo, da nekateri iz nevolje niso pisali, lahko govorimo približno tako-le: „Danes pa ste imeli prav lepo nalogo. Vidim, da ste skoraj vsi že pri koncu. Hitro začeto je dvakrat prijetoj in zaraditega boste skoraj gotovi. Vendar nekateri še niso napisali nič. Ne vem, so bolni ali utrujeni; niso nič povedali, zakaj niso pisali. Škoda, da nimajo naloge v zvezkih; lahko bi jo še v poznejših časih čitali. Najbolj bo kazalo, da napišete nalogo potem, ko bodo oni odšli. Saj naloga ni dolga, boste kmalu gotovi, jaz vam bom pomagal.“

Pri takšnih nagovorih, ki se nam jih nudi obilica v raznih vsebinah in oblikah, ne kažemo nobene maščevalnosti, nobene jeze; ne dražimo nikogar in vendar dosežemo, kar je doseči mogoče in potrebno. Otrokom nismo govorili o kazni, ki nam naj bo vedno nekaj malenkostnega. Otroci naj ne vedo o kazni nič, a storiti morajo, kar je storiti mogoče. Delati morajo radi dela, ne radi kazni. Tako si mislimo popravljanje vseh otroških prestopkov, da ne govorimo o kazni, ampak da umno prestopke poravnamo.

Res je, da zahteva takšno ravnanje z otroci precejšnjo stopnjo izobraženosti uma in olikanosti srca. A ravno v tem leži razlika med nekdanjo in novodobno šolo. In ravno v tem leži največja in največja vrlina drž. šol. zakona, da postavi odgojo na duševno stališče. In čimbolj je izobražen in naobražen učitelj, tem večji je njegov vsestranski odgojevalni vpliv, a tem večja je tudi njegova požrtvovalnost med preprostim ljudstvom. Ljudje, ki ne vidijo in ne slišijo starodobnega ropotanja z otroci, mislijo kaj radi, da učitelj ne strahuje otrok — ne morejo nekaj časa nič prav pripoznati njegovega delovanja. Kako tudi? Saj ne znajo ceniti blagodejnosti mirnih, plemenitih besed. Celo tako daleč se lahko varajo, da učitelj prestopke prezira, če se otroci kretajo, smejejo, poskakujejo.

Prezirati otroških prestopkov nikakor ne smemo. Dajali bi jim potuho, potrdili bi jih v slabem in delali jim pogum do slabega. Smeh in živahnost otroška nista prestopka, uravnamo ju lahko z opominom. A kaj je s čini, ki so zoper nravnost, zoper javno vednost? Največkrat najdemo med otroci tatvino. Bodemo li otroka, ki je utrgal na tujem drevesu nekaj črešenj, imenovali in označili kot tata, kakor stori to kazenski zakon pri odraslih? Mislimo, da ne. Vemo, da dorasli tati vsled kazni ne postanejo poštene. Bojijo se kazni, a krađenja ne. Isto velja tudi pri otrokih. Vzbujanje sočutja do bližnjega in uvidenje krivice, ki se godi po tatvini, imata več odgojevalne sile kakor kaznovanje.

Pred leti se mi je prigodilo to-le. Na mladi jablani pred šolskim poslopjem je viselo le par jabolok. Bila so lepa. Med poldnevnim odmorom si jih je sinček revne viničarke nekaj privoščil. Njegovi součenci so se spomnili, da ne smejo h grehu molčati in ovadili so ga meni in gotovo pričakovali, da „tata“ korenito obsodim. Dečka sem imel rad kakor druge in žal mi je bilo zanj. Bil sem v zadregi. Gledam mu mirno in resno v oči in rečem približno to-le: „Glej, deček! Vem da otroci kaj radi gledajo in jedo rudeča jabolka. Spominjam se na svojo mladost. Vendar mi je žal za jabolka, a ne, ker si jih snedel, ampak ker si jih vzel. Hotel sem jih nekemu poslati kot darilo, tako pa nimava nič. Veselje si mi vzel. Sploh pa nisem mislil, da je tvoj želodec močnejši kakor tvoja glava. No, kaj misliš, si dobro storil?“ Molčal je deček nekaj časa. „Kako boš poravnal prestop?“ vprašam dalje. „Prinesel vam bodem drugih jabolok“, pravi sicer nepokvarjen deček. „Ne moreš prinesiti drugih jabolok, ker jih tvoja mati nimajo in lahko k eni nesreči storiš še drugo“, mu pravim jaz. V zadregi je bil. Zato mu nadalje povem: „Pomni, deček! Ne govorim o škodi, ki si mi jo napravil. Le žalosti me, da radi par jabolok oskruniš svojo čast. Oči, roke in želodec so premagali um in vest. Prav pa je tako, da je telo duhu, ne duh telesu pokoren.“

Kaj bi storil boljše, ko bi dečka radi njegovih še nejasnih pojmov o lastninski pravici proglasil tatom ter ga kaznoval, kakor bi ravno slučaj nanesel? O kraji in tatvini niti govoril nisem, in vendar je deček težko prenašal moj nagovor, ki ga ni razdražil, gotovo pa poučil glede na um in odgojil glede na čutenje.

Popravljanje pravnih hib se godi najboljše po naravni poti, ki je najbolj nedolžna in najbolj uspešna. Če opazimo, da manjka otroku sočutja z bližnjim, ne moremo sočutnosti prigojiti s kaznovanjem, ampak pokazati moramo sočutje po zgledu. Sočutno srce in bistri um v tej zadevi nista nikdar v zadregi. Otroško krivičnost, otroško nedelavnost odpravimo najboljše z lastno, dosledno pravičnostjo in delavnostjo. Otroško živahnost in gostobesednost uravnamo najlažje z lastno resnobo in z govorom, ki ni odveč.

Če razmišljujemo takim potom vso otroško dušo, spoznamo jo kmalu dovolj in v položaju smo, da zadenemo iz vsake otroške kretnje, iz vsake besede, iz vsake obrazne poteze pravo pot naravne odgoje, ki odgovarja tudi kulturi in je edino prava.

Da še omenimo nekaj o šolskih disciplinarnih sredstvih sploh. V principu moramo reči, da so disciplinarna sredstva le potrebno zlo. In ker so zlo, ne morejo biti pozitivno odgojevalna. Ko bi v splošnih ljudskih šolah imeli opraviti le z nepokvarjenimi otroci, kakor jih imajo višje izobraženi krogi, ne rabili bi nobenih negativnih odgojevalnih sredstev. Toda žal, da to ni tako. Vendar pa iz tega ne sledi, da bi ne smeli privoščiti pristnim otrokom duševno nižjih in nizkih krogov istih dobrot psihološke odgoje.

Mislimo celo, da imamo tukaj sicer utrudljivo delo, a večje zasluženje brez ozira na to, ali nam ga svet pripozna ali ne.

Stanje zunaj klopi i. dr. je v očeh umnega učitelja brez vsega pomena, je nezmisel in malenkostno. Kaj tiči v tem, če stoji otrok pol ure zunaj klopi? Ne bodimo sami otročji in malenkostni in kmalu bodo otroci sami videli, da je resnoba v šoli.

Marsikaj nam je še misliti. Toda zaključiti hočemo razpravo o šolskih kaznih s tem, da rečemo: Šolske kazni so najbolj neprimerno odgojevalno sredstvo, ker nosijo *a)* znak maščevanja, *b)* so čestokrat krivične, *c)* so odvisne od razpoloženosti kaznovalca, *d)* se ne ozirajo na otroško osebnost, *e)* ne upoštevajo nezrelost otroškega duha, *f)* razdirajo ljubezen in zaupanje do učitelja, *g)* so proti človeški dostojnosti, *h)* ne odgajajo do mirne složnosti v človeški družbi, *i)* nasprotujejo odgoji do sočutja.

Kdor ta dejstva pretresuje in se trudi odgojevati mladino brez kazni, blagor mu, žel bo priznanje od dorašlih učencev in v tem leži naš up do napredka, da odgojimo živahen, umno podjeten in blagohoten narod.

Učiteljem bodita odgojevalni sredstvi le: Umna glava in blago srce.

Prosto spisje v ljudski šoli; kako se naj goji, kako se naj spisuje?

Izdelal za uradno učiteljsko konferenco, dne 30. maja 1908 v Celju, *Fran Zopf*, nadučitelj v Pristavi.

Kompozicijo in štilizacijo nalogam podati more učencem le ljudsko-šolski pouk v svoji skupnosti. Mnogo o njej govoriti, mnogo zahtevati, bi ne bilo dobro, ker bi se s tem učenec le sestrašil in bi naposled začel obupavati ob svojih izdelkih, izgubil bi pogum in ž njim veselje do nalog. Saj nimamo vzgajati dovršenih pisateljev, ampak naš smoter je, učence usposobiti, da znajo svoje preproste misli samostojno, preprosto, a pravilno in jasno zapisati. Spisovno čustvo si pridobi učenec le potem mnogobrojne pravilne ustmene poprave, ne pa po pravilih.

Z mnogimi pravili, razporedbami, zašli bi zopet nazaj v stari jarem; naloge ne bi bile več — proste.

Vsak teden se spiše po ena takih nalog tudi v spisnice. Le-te se seveda morajo popravljati natanko. (§ 121 š. uč. r.) Dobro je popravljene naloge zbrati po njih kakovosti in učitelj v spodbudo potem prečita imena učencev, ki so napravili nalogo na *pd*, *db* in *zd* — takih na *nd* ne bode imel. Najboljše naloge naj se v šoli prečitajo. — Proste naloge povzročujejo učencem

mного veselja. — „Stara metoda, pravi Reiff, je slabejim učencem vedno rekla: „Ti ne znaš nič,“ nova mu pravi: „Ti znaš nekaj.“ To daje otrokom pogum; tega je učitelju vedno z vsemi mogočimi sredstvi jačiti, vzpodbujati. V to svrho naj tuintam zapiše pod slabejo nalogo boljši red, boljše naloge naj zaznamva z besedami kakor vrlo, izvrstno, odlično. To je malenkost, a mnogo stori. Pohvala je tukaj več vredna nego graja.

Te naloge so pa tudi učitelju pri popravi zvezkov neko utešilo, češ, nisi se trudil zastonj, kajti najdeš med njimi nekatere celo dovršene — niti ena naloga ni slična drugi in kake misli se pogosto v njih razvijajo! Reiff pravi: „Das ist eine Lust zu korrigieren“ in res ne izgubiš potrpežljivosti, četudi nekatere naloge obsegajo po šest, sedem strani.

* * *

K II. delu današnjega razmotrivanja glede tvarine, hočem navesti le nekaj takih nalog, ki bi se lahko stavile v ljudski šoli, zakaj sestavi si jih prav lahko vsak učitelj sam. N. pr.:

Za višjo stopnjo:

Voda	Klet	Pokop
Kurivo	Izlet	Nadzorilni dan v šoli
Občila	Domača hiša	Šolski red
Bolezen	Obleka	Kateri rokodelci sode-
Zvon	Moje življenje	lujejo pri napravi
Pustni dan	Drvarji	obutka?
Stavbe	Ura	Pošta in brzovjav
Mesto, trg	Zrak	Knjiga
Vas	Cvetlice	Denar
Vrt	Perutnina	Meterska mera
Drevo	Ptice	Človeško ogrodje
Travnik	Pastir	Razsvetljava
Mlin	Potok	Elektrika
Šola	Morje	Hišna oprava
Cerkev	Pot k šoli	Gospodarsko orodje
Zima	Kako sem preživel	Jedila
Pomlad	Veliko noč?	Pijače
Jesen	Kako sem preživel	Domača zabava
Poletje	Božič?	Krompir, obdelovanje
Žito	Kako sem preživel	Križeve procesije
Košnja	Binkošti?	Požar
Fižol	Sveta noč	Stanovi
Vinograd	Koline	Kmet
Gora	Sorodstvo	Počitnice
Hiša	Emska nedelja	Moje počitnice

Noč	Kaj sem že jedel?	Kruh
Zvezde	Zdravje	Bratev ali trgatev
Solnce	Lov	Korenje
Kaj bi storil, če bi bil bogat?	Lov na rjavega hrošča	Apnenec
Nebo	Veter, burja, nevihta	Železo
Duhovnik	Mesec januar	Danes smo belili
Učitelj	Mesec februar	Gozd
V četrtek doma	Mesec december	Danes smo dobili
Gostija, običaji	Rak	črevljarje
Zimski dan	Prvi sneg	Hišni zajec
Amerika	Razne živali	Razgled od sv. Eme
Azija	Led	Pri drsanju
Evropa	Poštni voz	Dež
Afrika	Zelje	Poletni večer
Prvo sv. obhajilo	Semenj	Sv. Miklavž
Peč	Kako bi uredil svoj vrt	Moje sanje
Posode	Cvetna nedelja	Naš cesar
Slovo od šole	Šolski vrt	Kaj vidimo na 12. Jan-
Slika pridnega učenca	Drevo pripoveduje	skyjevi tabli.
Slika nemarnega učenca	svojo zgodovino	
	Vinar pripoveduje	
	svojo zgodovino	

Reiff:

Sankanje	Teta nas je prišla	Prva obleka
Gozd pozimi	obiskat	Francek se uči hoditi
Danes je v sobi naj-prijetneje	Jelov gozd	Svatba v dežju
Danes je za zmrzniti	Pri obiranju sadnega drevja	Perilo v hiši
Škorci so že tukaj	Listje odpada	Tvoj god
Vrt v spomladi	Pes sme iti z gospo-	Pri kovaču
Gozd v spomladi	darjem	Potovanje kapljice v potočku
Je to vročina	Kako vstajam?	Pogovor dveh vrabcev
Pri kopanju	Kako se spravljam	Prigodki iz življenja
Sitni komarji	spat?	

Sredja stopnja: posamezne živali, rastline, svinčnik, peresnik, knjiga, zvezek, dežnik, posamezna orodja, (orožja). Kaj kupimo pri trgovcu? (Dr. Bezjak). Kako doma pomagamo očeta, materi? (Dr. Bezjak.)

Nižja stopnja: Naštevanje znotranjih in zunanjih delov hiše, delov sobe. Kaj je vodoravno, navpično, belo, črno, dobro, sladko, grenko i. t. d.

Kaj je iz železa, lesa, kamena? Naštevajte domačih živali. Katere živali se nahajajo v gozdu? Katere rastline?

Vsi drugi spisi v ljudski šoli, ki tirjajo določeno obliko, tvorijo drugi del spisja, kojega bi jaz imenoval obrtno spisje.

Pri kraju sem. Posnetek današnje razprave pa bodi bodrilo:

„Kdor še ni začel s prostimi nalogami, naj začne, uspehi ne bodo izostali.“

Pripomba. V izpeljavo pregledal mnenja drugih: nadučitelj Paul Reiff, praktische Kunsterziehung, Franz Kawan, Päd. Zeitschrift Nr. 7, 1906, Dr. Bezjak, „Posebno ukoslovje slov. učnega jezika“ izdala Šol. Matica.

Dodatek nekaj izdelkov prostega spisja učenk višjega razreda pristavske šole:

Mesec listopad.

I.

Nekako tužen se mi zdi mesec listopad zato, ker se približuje starka zima. Nebo je otožno, solnce nima več tiste gorkote kakor poleti. Ptice selilke so že odletele v južne kraje, le tu pa tam se še nahaja kakšna tropa vran in nagajivih vrabcev. Gozd zgubi vso svojo krasoto! Kako prijetno je pomladanskega jutra, ko se sprehajam po senčnatem gozdu, nadihaje se svežega zraka, kjer mi na uho doni milo slavčevo drobljenje in drugi krasni spevi naših miljenih ptičic. Pa oprostite dragi čitateljčki, da sem vam ravno sedajle omenila o veseli vigredi; kakor hitro se povrne spomlad, hočem vam jo obširno opisati. Le potrpite! Povrnimo se nazaj v preprosto jesensko naravo. Poljske pridelke smo že spravili domov, ter žito spravili v žitnice. Ako je ugodna jesen, sprašimo njive in vinograde, da jih očistimo raznega plevela. Tudi listja si mnogo nagrabimo, če je lepo solnčno vreme, da potem nasteljemo živinici, kar jej prav dobro ugraja, posebno pa naši Dimi; da bi jo le videli, kako ona skače po lepo snažnem in z listjem nastlanem hlevu. Zato nam pa daje tudi zelo dobro in okusno mleko. Omenim vam še tudi, da pitamo sedaj zelo lepih par prašičev za tako zvani „domači praznik“. To vam bo veselje, ko bom prosila gos. nadučitelja za dopust, da bomo obhajali koline. Kaj ne, dragi čitateljčki, da sem vam napisala za mesec listopad mnogo nepotrebnega. Oprostite! Sedaj se pa bliža mesec november h koncu in tudi jaz končam svoj uborni opis.

Z bogom!

Hajnšek Treza.

II.

Izmed dvanajstih rodnih bratcev, potujočih v enomer križem sveta, nastopil je predzadnji mesec november ter privedel s sabo dolgo-puste jesenske dneve. Čestokrat že tačas krije polje z nežnimi pšeničnimi kali, travnike in gozde debel zimski stric. Lesene hišice in staje, mirne vasice že pregrinja snežnobeli, od zgoraj poslani prt. Le včasih še v tem poznem času pošilja božanstveno solnce ljubko božajoče svoje žarke v lep jesenski dan, na pridne delavce. Zlasti temni gozdovi imajo meseca novembra obilo nepovabljenih gostov in živahno življenje vlada v njih. Po mehkih, mahovitih

gozdnih tleh sučejo se urnoroke grabljice, ki grabijo šušteče, pred kratkim z gostovejnatih vrhov odpadlo listje. Po skrivnotajnih potih polazijo se osobito ta čas strastni lovci, njih bistroke oči pa srpo motrijo tja v daljavo, ne bi li po dolgotrajnem trudu zasledile kaj divjačini podobnega. Meseca novembra prelopajo tudi ljudje prazne vrtove in zoravajo polja v jesensko praho. Tam na širokokrajnem kapšniku pa vihtijo bojeviti delavci smrtonosne meče — sekirice nad nedolžnimi zelnatimi glavicami ter jih hladnokrvno, brezčutno mečejo na zraven stoječi voz. Mnogokaj bi se še dalo omeniti o ljubem mesecu novembru, toda zadosti za danes, zakaj skrbi me, da bi cenjeni bralec namrdnil obraz v nevšečne gube, češ, kaj neki mi tako na dolgo in široko popisuješ ta mesec, ko ga vendar sam predobro in še mogoče bolje poznam.

Netka Kosova.

Lov na rujavega hrošča.

I.

Ne da bi si kdo mislil, da smo s puškami letali na lov na tega ruja-vega paglavca. Nekako drugače smo ga ugonabljali.

Bilo je lepega spomladanskega jutra, ko sve se s sestrico precej zgodaj napotile na lov te golazni. Sestra je nesla veliko rjuho, jaz pa precej debelo gorjačo. Ko sve prišle do našega gaja, kjer imamo precej lep drevored jabek, sliv in hrušek, je bilo vse v najlepšem cvetju. Tam ob strani so se pa dvigali mogočni hrasti, kateri so bili tudi precej obloženi, pa ne s cvetjem, ampak s hrošči.

Ogledavši si nekoliko ta plen, razgrne sestra rjuho na tla in jaz hajd splezam na drevo s svojo gorjačo: začnem otepati in že jih je bilo vse polno na rjuhi. Pomaknem se še nekoliko više, kjer jih je bilo še posebno nakupičenih, pa oj nezgoda, veja je bila trhka in jaz štrbunk na tla.

To bi me bili debelo gledali, — vdarila se nisem prav nič, pa ker sem ravno na rjuho padla, sem bila posuta s tem mrčesom. Sestra me je otepala in se hudovala nad menoj, češ da si tako nerodna; kaj sem si hotela, vse sem mogla pretpeti. Ker sve jih že mnogo nabrale šle sve proti domu, kjer sve povedle vso nezgodo starišem, ter obljubili da jih ne bodeve šle nikoli več lovit. Imele sve jih deset litrov, koje sve prodale gospodu nadučitelju. Hrošči se izvale vsako četrto leto.

Treza Hajnšek.

II.

Se li bralci moji, neizkušeni radovedneži natihome muzate in se morda čudite priprostemu nadpisu zgoraj? Toda ne prenaaglite se, zakaj zagotavljam, da prevelika naglica ni nikjer dobra. Gotovo si ne domnevate, da vas hočem s tem opisom pripeljati v duhu nazaj, daleč nazaj v odprto naročje pisane pomladi. V duhu vam predstavljam tiste minole, krasne večere, v kojih smo sedeli pred belo domačo hišico v svetlojasni mesečini. Ta mirni uspav-matere zemlje motili so le nekateri drobni krilatci, ki so neutrudno rojili in frčali svoj neprijetni mr, mr, br, br. — To je nam vsem poznani rujavi hrošč, ki pririje vsako četrto ali hroščevo leto v znatno velikem številu izpod zemeljskega kraljestva ali kakor že pravijo, iz krtove dežele. Ne meneč se za veselo pomladansko življenje smrče ti preklicani lenuhi ves dan, kje na cvetočem drevju. Še-le tihi večerni mrak jih privabi v svoje na-

ročje. Na te pomladne hrošče, skoraj največje škodljivce sadjarstvu, vabim brez usmiljenja na lov vse, ki imate količjak poguma v sebi, in ki se nečete onečastiti s prezirljivim imenom: strahopetnež. S primernimi posodicami oprtani napotimo se torej nekega svežega jutra zarana, ko še bode biserna rosica objemala svoje ljubjenke, zakaj zaspanci moji, ta kočljiv lov se vrši v prvi jutranji zori, predno se v zlatem vozu pripelje kraljevo solnce.

Evo vam jih torej! Le enkrat smo zamajali bujno drevesce in cap, cap — vse polno rujavih debeloglavcev leži nezavestno v božajoči jih trati. Nekateri so se celo nejevoljno zdramili in zaspano pogledali krog sebe, češ, bes te vzemi, kdo neki je tukaj, ki nas moti v tako sladkem snivu. Toda ni časa čenčati in zabavljati z godrnjanjem, ker že so jih spretne roke, predno so se zavedli, pometale v neke temne prostore.

Dobro ugonobljene, najbolje z vrelim kropom poparjene, izročimo z zadnjo častjo nazaj v njih temni zemeljski dom. To vam je bil pravcati bojeviti lov na telebane, ki so pa že zdaj proti koncu prekrasnega majnika popolnoma zginoli s sklepom, kar jih je še zdravih odneslo pete, vrniti se čez 4 dolga leta. Toda takrat, dragi moji prijateljčki, ki ste mi letos tako vstrajno pomagali pri lovu na rujave hrošče, bodemo mi že odrasli in brezsrčni valovi življenja se bodo bojevali z nami. Ah takrat bodemo že zadovoljno prepustili to skrb, ta lov svojim mlajšim bratcem in setricam.

Netka Kosova.

Pustni dan.

Dobrodelna, mrzla tetka zima je še trpko kraljevala pri nas. Prizanašala ni niti razsajajoči deci tam na prostornem klancu za vasjo. No pa saj se tudi junaški otročaji malo zmenijo za nadležno zimico, čeprav jih ta v enomer dreza in jim s sitnim stricem mrazom neprestano nagaja, češ kaj rajate in divjate ve pustne šeme, mar ne bi vasovali raje doma pri šivolasi babici in dedku.

Morda se čudite zakaj neki je sključena starka zima nazivala vseh muh polne vaške paglavce pa tudi druge za ničvredne pustneže? Pa kaj bi si belili že itak preveč napolnjene glavice z nepotrebnim ugajanjem, ko vam lahko naravnost povem.

Z resnimi potezami na obrazu, na ustnicah nasmeh, v koščeni roki pa zakrivljeno palico prikrevsal je častitljivi očka čas.

Težka pot po visokem snegu ga je utrudila, da se je odločil malce odpočiti v naši prijazni vasi.

Ej pa stari očka čas, kakor menda že veste ne pride kar tako praznih rok, kaj še, nego daruje povsod, koder gre mnogovrstne darove, vesele in žalostne. Brezdomno boste sedaj vprašali, kaj neki je prinesel vam, da ga tako čislate. Pravcatega pusta nam je daroval in tudi dokaj našemljenih maškarcev. Gotovo vam je zdaj jasno, zakaj se tako vrtijo in skačejo vaški norci in pa kdo je povod godrnjanju in jezi hude tetke zime.

Pa pustimo nekaj trenutkov utrujenega starčka časa, voščeč mu, naj se le spočije ter ostane dalje časa pri nas.

Mahnimo jo raje k dobri mami v kuhinjo. Prijetno nas poščegeta v nos vabljev vonj okusnih krapov. Le paziti moramo, da ne bomo mamici, ki ima uprav polne roke dela, napoti, zakaj v naglici bi nas zapodila ven,

sitnobe sitne, da mi niste za drugo kot v napotje. Oh to bi pač bilo hudo. Namesto dobrih krapov, ki se kar raztope v ustih, morali bi požirati suhe sline.

Med rezkimi piši burje in veselim vikom razposajenih pustnežev počasi dan zatoneva in mrzel pustni večer nastopi. Marsikdo ne more ta čas vstrpeti, da se nebi pridružil grdim maškarcem.

Pri koncu sem s skromnimi vrsticami, le nekaj naj vam še povem.

Mnogo pozneje kot druge noči je priplul na pustni večer angel miru in lažno dihal, zazibajoč vse zemljane v slaček sen. Ni torej čudno, če so drugo jutro nekoliko dalje pospali. Ko pa so se spomnili onega dobrega sivolasega starčka, ni bilo o njem ne duha ne sluha.

Le tam ob plotu za mejo je od mraza se tresoč čepel bav, bav, tisti, ki prizadene neposlušni deci toliko strahu. Pripovedoval je, da je sivi očka čas že odpotoval še preden se je dan zaznaval; a da je tudi slovesno obljubil čez leto in dan pripeljati zopet veseli pustni torek.

Netka Kosova.

Slovo od šole.

Nikdar, čitateljčki moji dragi, vam še nisem zražala tako tesnih čustev, nikoli mi še ni bilo tako bridko, skoraj milo pri srcu, kot zdaj, ko vam pišem poslednjo nalogo v toliko mi priljubljenih šolskih klopih. Slovo od šole, pač težko slovo, morda ga še ni občutil nikdo tako. —

Oj ti lepa cvetoča vesna kraljica pomlad, vsakdo se te raduje, slednji veseli. Toda jaz ne tako. Zakaj neki si uprav meni in nekaterim mojim vrstnicam dragim součenkam — mesto šopkov bujnih rožic dovedla v mlado dušo le togo in žalost? Morda se li nisi nadejala, ali se ti znabiti ne zdi opravičeno žalovati ob slovesu šole. Oh kdo bi se ne zjokal ob tistem za nas tako usodepolnem dnevu, kojega tako hitro, tako prerano pripelješ! Ž njim je konec tistih lepih, brezskrbnih otroških dni; nastopajo pa le viharji. Nemila bodočnost trdega življenja boče odvisna za naprej od nas. Bojevatati se bodemo morali z brezsrčnimi valovi življenja in skrbeti za vsakdanji kruh.

V mladi glavici se mi vzdigujejo in porajajo vsaktere misli. Kar nehote mi stopi tako živo pred oči tisti dan prvega prihoda v šolo. S kolikim nepopisnim strahom sem v varstvu sestre prestopila prvič prag učilnice. Za tem dnevom vzdiguje se mi v duši nebroj drugih, ki so bili lepi in veseli v krogu ljubljene šole.

Ne da bi kdo mislil, da se hočem hvaliti, saj vendar predobro vem, da je lastna hvala cena mala, nego na ljubo in v zahvalo šole izražam, da mi je ona odprla v prej nevedni, otroški glavici precej veliko obzorje. Kot čebelica, ki se do vrha obložena sladke strdi vrača v večernem mraku s sočne paše, ostavljam tudi jaz tebe šola; toda ne za vedno, ostaneš mi neodoljiv spomin na večno — tja do zadnjega doma — mrzle gomile.

Milo se stori, ko premišlujem o majhnem krdelcu svojih lepih preteklih dni.

Kako hitro so odhiteli nekam drugam, pustivši mlado žrtev v valove in odločeno usodo življenja.

Ko tako na dolgo in široko premišlujem, izviije se mi iz plaka-joče duše:

Oj kje ste ve mladostna leta,
ki je cvet nedolžnih dni;
al mi na veke ste odhitele,
al se še vnete kedaj?

Zatoraj pa zdaj, ko mi zadnji dan šolske dobe sije, ti kličem: Z bogom!
še enkrat in še stokrat zbogom solznih oči — oj šola ti!

Netka Kosova.

Umetniški vzgoji.

O ogledovanju slik.

Priobčil *Drag. Humek*, strokovni učitelj v Krškem.¹⁾

6. Popotnikovi številki sem govoril o šolski notranjščini, ki naj vzbuja v otroku spoštovanje do šolskih prostorov in goji čut za lepoto in umetnost.

Najlepši in najprimernejši okrasek šolskim sobam so dobri posnetki umetniških slik, kakršnih nam nudi vrlo razvita pomnoževalna tehnika v velikanski izberi.

Nastane pa vprašanje, kako naj opozorimo učenca na posebnosti v sliki, kako naj postopamo, da bo slika vršila svojo vzgojno nalogo. Ali naj govori slika sama? V enem oziru je to stališče pravo. Saj vemo, kako nam gine veselje do stvari ob slabem in dolgočasnem predavanju tega ali onega predavatelja. Poleg tega umetnina sama vpliva na otroško dušo. Ta skrivna vzgoja se kaže pri otrocih, ki so izza prve mladosti imeli priliko opazovati ubrane barve v svoji okolici. Tak človek kaže pozneje v življenju izbran okus in sodi v tem oziru pravilno, brez vsakršnega navodila po privzgojenem čutu. Oko lahko primerjamo želodcu, ki se takisto lahko privadi dobri in slabi hrani.

A lepi stvari lepo bedo! Dobro vzgojen človek vzljubi božjo naravo in prebije v njej najlepše ure; on čuti potrebo, da se čestokrat navžije naravnih lepote. Otrok pa ne vidi izpočetka skrivnostnega življenja okolo sebe; odpreti mu moramo oči in srce, narediti moramo iz njega človeka, ki gleda in — vidi. Navajajmo ga, da opazuje barve, črte in oblike v naravi, ogleda naj si jih prav v bližini; a pogled naj mu splava tudi v sinjo daljavo. Saj navežemo otroka itak zadosti zgodaj na mrtvo, črno črko! Tembolj je potrebno, da ga v tem času često vodimo ven v pisani svet. Taka naj bo priprava za ogledovanje umetniške vzgoje.

¹⁾ Primerjaj „Etwas über Bildbetrachtungen“ von Dr. M. Spanier v listu „Kind und Kunst“ 2. letnik str. 277.

Otrok hoče videti v sliki življenje, ki ga je živel sam. Naslikane stvari primerja z onimi, ki jih je že videl v resnici, ali pa mu jih je naslikala bujna otroška domišljija. Čimbolj se je že vživel v naravo, temboljše ve presojati podobo pred seboj. In narobe! Ako vidi otrok na podobi kaj, česar še v naravi ni opazil, prepričati se hoče o tem! pojde in pogleda. Nekega dne smo v šoli ogledovali sliko „Donavska dolina“. Ognjeni sijaj zahajajočega solnca razsvetljuje vso planjavo in strme pobrežne čeri, le najbližje ospredje je temno. „Kaj je tale temnozelena lisa pred nami?“ vprašam. „To je senca,“ se takoj odreže ves razred. „Dobro!“ pravim, „a kaj povzroča senco?“ Molk. Kmalu pa se oglasi nekdo: „Za nami je hribovje.“ Ko smo se čez nekoliko dni nato pozno popoldne vračali z izleta v mesto, opozorili so me učenci na podoben pojav. Pred nami je dremalo v solncu žitno polje, Sava se je lesketala med vrbičjem, na nasprotnem bregu so se izmed drevja svetili pobeljeni domovi z rdečimi strehami, preko naših glav je pa senca vinskih gorc tiho kakor tat segala v to jasno svetlobo, hoteč jo čimprej ugrabiti.

Napačno bi bilo zahtevati, naj nam otrok pove, kaj je umetniškega na sliki. Otroku je slika samo slika, izrezek iz narave ali iz življenja in ničesar drugega. Slikar Otto Runge je rekel: „Kar lahko povem, tega mi ni treba slikati“, in slavni Böcklin nekaterim svojim slikam ni dal naslova češ, da so to pač — slike. Dobro pa je, da otroci natančno opazujejo tudi posameznosti in se že zgodaj odvadijo površnosti v opazovanju. Navadno so celo odrasli ljudje kaj površni in čestokrat vidijo otroci več nego takozvano izobraženo občinstvo.

Kadar ogledujemo z otroki slike, primerjajmo sliko z naravo in z življenjem, da izvemo, kako je opazoval umetnik. Na šolskem hodniku sem imel razobešeno sliko „Jesenski grad“. Marsikdo mi je rekel, da je to samo secesijonistična fantazija, ki se kvečjemu lahko ponaša s tem, da je kolikor moči nenaravna. Kdor se pa na jesenskem izprehodu nekoliko pozornejše ogleda, spoznal bo, da je jesenski gozd pravcata naravna zaloga najčistejših in najmnogovrstnejših barv, žal, da si jih ne moremo naliti v lončke ter jih odnesti domov. Hvaležni pa moramo biti slikarju, ki nam v sliki ustvari vsaj nekoliko nadomestila.

Slike nam kažejo osebe v miru in gibanju, obrazi izražajo veselje ali žalost, na njih je začrtana skrb ali globoka misel. Otrok mora čutiti vse to. Zato mu pustimo, da tupa tam ponovi gibanje, ki je izraženo v sliki, pustimo, da puskusi narediti vesel ali žalosten, jezen ali rezen obraz. Tako se otrok vživi v dejanje na sliki, domišljija ga povede ven iz šolske sobe v naravo, med brezskrbne in trpeče ljudi, na delo in k zabavi, pripoveduje mu bajke in povesti. A učitelj naj čuti sam z otrokom in naj drage volje sledi poletu otroške duše. Kdor se samo pretvarja, ne doseže ničesar;

otrok takoj ve, da te stvar pravzaprav ne zanima, v istem trenutku pa izgine zanimanje tudi njemu. Pripovedovanje bodi torej presrčno, polno življenja in občutka.

Zato ni na mestu, da bi se v šoli spuščali v suhoparno umetniško ocenjevanje ali bi hoteli določiti, v koliko se je umetniku posrečilo doseči to, kar je želel izraziti. Umetnik često sam ni popolnoma na jasnem o svojem delu; on sledi nadnaravnim silam in ni rokodelec. Boljše je, da vprašamo otroke, kaj je neki umetnika vzpodbujalo, da se je lotil tega predmeta? Kaj ga je posebno veselilo? Kaj mu je bilo všeč. S tem ostanemo pri stvari in še bolj popolnimo duševni užitek.

Otroci naj ne sodijo o velikih delih v smislu kritikov! Smešno bi se zdelo, ko bi ta ali oni jel grajati slabo risanje, ponesrečeno perspektivo itd, Umetnik ima gotovo boljše oko nego mi. On že ve, zakaj je stvar narisal tako in ne drugače; znabiti mu je bilo risanje postranska stvar in je vso pozornost obračal na svetlobni ali barvni učinek. Skratka: umetniku ni do naših naukov! Dobro pa je, da dobe otroci nekoliko pojma o posameznostih tehnike v slikanju in razmnoževanju. Na šolskem hodniku imam stalno razstavo sličic, izvečine izvršene v takozvanem tribarvnem tisku. Ob priliki uradne konference me vpraša tovariš, so li to delali meščanski učenci. Nasmehnil sem se; mož je prvič visoko precenjeval moje šolarčke, drugič pa ni razločil tiska od originalne slike. Danes, ko vadimo v risarskem pouku razne tehnike, prav lahko pojasnimo otrokom, kakih sredstev se poslužujejo umetniki pri izdelovanju originalov; tudi ni težko pojasniti najnavadnejših načinov tiskarskega razmnoževanja.

Ob ogledovanju slik naj se razvije neprisiljen pogovor med učiteljem in učenci; paziti moramo, da ne zaidemo predaleč in stvari ne razblinimo nepotrebno. Tako opazovanje ni nikakršno delo, temveč najprijetnejša zabava, ki poživí enoličnost šolskega pouka. Samo ne začnimo prezgodaj in ne pretiravajmo. Z igro in delom v naravi, z risanjem in oblikovanjem se učenci najbolj pripravijo v ta namen.

H koncu naj omenim še nekaj. Danes izhaja vsepolno ilustrovanih časopisov. Marsikdo prebere tak list in ga da nato otrokom, da ga — raztrgajo. Cesto so v listih prav dobri posnetki umetniških slik, včasih celo v barvah. Povejmo otrokom naj take stvari skrbno zbirajo in nam jih ob priliki prineso, da jih pregledamo in ločimo dobro od slabega. Seveda moramo otroka poučiti, naj ne trga podob iz vezanih knjig ali iz listov, ki so namenjeni knjigovezu. Le z dovoljenjem roditeljev smejo otroci prinašati take stvari. Jaz sem v teku dveh let nabral več nego dvesto dobrih barvotiskov. Najboljše je, da slike nalepimo na lepenko. Pri obrezovanju jim pustimo 5 do 10 mm širok bel rob; naslov in slikarjevo ime prilepimo zadaj. Otrok naj potem sam poskuša določiti, kaj nam je hotel povedati slikar. Taka zbirka je domača galerija slik. Na steni v šolski sobi ali na hodniku pri-

trdimo dlan široko letvo, ki je navzdolž zarezana. V zarezo postavimo nalepljene slike drugo ob drugi, naslonivši jih na steno. Če imamo zadosti veliko zalogo, menjamo slike lahko vsak teden, sicer pa vsaj vsak mesec. Ob razstavljanju moramo vedno paziti, da dobimo primerno razsvetljavo z desne ali z leve strani.

Konjunktivne ideje Tolstega.

Izbor, sestavil Miro Šijanec.

I.

Religijozno pojmovanje življenja je podlaga vsemu človeškemu življenju. Na podlagi religije se izobrazuje življenje človekovo in se navaja vse njegovo delovanje. Umevno je tedaj, da vzgoja, t. j. priprava posameznika na življenje in delovanje — sloni na religiji.

V našem takozvanem kulturnem svetu pa religija ni podlaga vzgoje, ona tudi ne velja kot važen in potreben predmet, ampak se prišteva k zadnjim, brezkoristnim rečem; uči se, kakor ostanki starega veka, le zaradi imena. Umevno je torej, da pod takimi pogoji vzgoja ne more biti pametna, ampak naobratna, in da v vprašanjih vzgoje moramo začeti od početka.

Podlaga vzgoji bi moralo torej biti takšno verstvo, katerega nauk bi soglašal s stopnjo prosvetčenja, brez ozira na narodnost in življenske okolščine.

Tako verstvo pa ne more biti ne katolicizem, ne protestantizem, ne pravoslavnost, ne židovstvo, ne budizem, ki se vsi naslanjajo na vernost v nekatere preroke — ampak more biti le oni nauk, katerega resnica izvira iz pameti, srca in izkušenj vsakega človeka. Tak nauk je krščanski nauk v njegovi prvotni, najpreprostejši in najpametnejši obliki izraza.

Verska podlaga našega verskega življenja pa biva v tem, da naše življenje nima drugega smisla nego izpolnitev onega brezkončnega praizvora, katerega del mi na nas spoznamo; volja tega praizvora pa biva v zedinjenju vseh živih bitij, v pobratimstvu vseh ljudi med seboj in v medsebojni uslužbi.

Zedinenje in medsebojna uslužba je smisel in delo življenja, ker to je volja onega praizvora, ki vlada svet, ki tvori podlago naši eksistenci. Vse delovanje vzgoje mora ne le zasnovano biti na tej podlagi, ampak tudi na njej dalje voditi: vse, kar v vzgoji pospešuje zedinenje bitij, pobratimstvo ljudstev in posameznikov, vse to se mora gojiti, vse drugo pa, kar utegne ločiti, pa moramo odstraniti. Na vse tisto, kar je temu koncu bolj ugodno,

se mora v prvi vrsti v ozir jemati, vse drugo pa, kar je manj ugodno, pa se mora zapostavljati.

Kaj pa je vzgoja in v čem obstoji?

Da to vprašanje natančno rešimo, moramo poprej določiti lastnosti človeškega delovanja.

Posebnost vsakega delovanja je, kakor nam zdravniki bolnih duš zatrjujejo — da se človek, ki se nahaja v stanju hipnoze ali idiotizma, t. j. da nima notranjih nagibov delovanja, da se taki prvemu navdihnjenju podvrže, ali pa že storjeno ponovi. Ako se mu reče, da naj gre, tedaj gre brez prenehanja, in če pride do stene, premika še vedno noge, kakor da bi šel. Ako se mu da žlica, jo bode k ustam držal, dokler mu je ne odvzamemo. Tako delajo hipnotizovani in idioti; pa tudi vsi zdravi imajo lastnost, da sledijo tujemu ali lastnemu navdihnjenju. Ako eno besedo večkrat ponovimo, potem pa našo pozornost kam drugam obrnemo, tedaj se prigodi, da dotično besedo nevedoma dalje ponavljamo.

Takisto se godi tudi pri naših dejanjih. In ta posebnost, ki je tako zelo žalobna pri idiotih, je sicer za človeka zelo važna in potrebna lastnost.

Ko bi človek moral premišljevali o svojem dejanju, tedaj bi se ne mogel vdati teku mislij, in ne mogel bi rešiti vprašanja ved in življenja. Sposobnost, vdati se navdihom drugih kakor tudi lastnim, daje človeku možnost mišljenja.

Vsakdo izmed nas izvršuje le majhen del svojih dejanj vedoma, dočim deluje po svojih ali tujih navdihih.

Čim močnejši je človek v duševnem oziru, tem manj je podvržen tujim navdihom, marveč se uda lastnim navdihom, in narobe. Ne glede na prirojeno večjo ali manjšo duševno moč, se človek tem manj podvrže tujim navdihom, čim starejši je, in tem bolj, čim mlajši je.

Na tej lastnosti človeka sloni vzgoja.

Zmožnost ali dispozicija otrok, da kaj lahko sledé sugestijam, jih popolnoma izroči nadmoči odraslih. Jasno je torej, kako neprecenljive vrednosti je za otroke, da niso izdani napačnim in slabim, ampak le pravim in dobrim navdihom.

Vse to, iz česar je vzgoja sestavljena — iz molitev, bajk, matematike, plesa, do moraličnih sodb lastnih in tujih dejanj, se vtisne po navdihu. Vse je za vedna sugestija, kar otroka nameroma učimo, kakor so n. pr. vede in rokodelstvo; vse to pa, kar otroci posnemajo, — posebno na polju naših

Prigodilo se mi je sledeče: Med čitanjem sem nerednega učenca A. delj časa motril bistrim očesom; nato se obrnem k drugemu B., da bi ta dalje čital, a zakličem ime prvega, katerega nisem v mislih imel, ko izgovorim besedo.

dejanj, katere smatrajo dobrim ali zlim, — vse to je nezavedna sugestija.

Zavedna ali zaznavana sugestija je takozvana naobrazba; nezavedna sugestija je ono, kar se vobče vzgoja imenuje, jaz pa jo nazivljam prosvečenje (Aufklärung), ki se razločuje od splošnega pojma vzgoje, katera obhвата eno kakor tudi drugo sugestijo.

V naši družbi so vse moči naperjene na obrazovanje, prosvečenje pa je zanemarljeno, ker je naše življenje negodno, t. j. neprosvečeno.

Navadno skrivajo odrasli svoje življenje pred otroci, vtaknivši jih v posebne zavode (institute, oddelke itd.); narekujejo jim posebne predpise, verske in npravne; pri tem pa bi morali dodati: *fais ce que je dis, mais ne faire pas ce que je fais* (stori to, kar rečem, pa ne stori tega, kar jaz delam). Zaradi tega je obraženost tako daleč napredovala, med tem ko je prosvečenost zaostala; pravega prosvečenja pa sploh primanjkuje. Če še ga kje nahajamo, je to pri ubogih delavskih družinah, ako udje teh družin niso žrtve strasti uboštvā. Od obeh oblik vplivanja pa je za poedinca kakor za družbo brezdvomno bolj važno moralično prosvečenje.

Da bo nezavedna sugestija, t. j. vzgoja, dobra, moralična, zato mora dobro biti življenje vzgojiteljev. In sicer mora biti vsa podlaga življenju npravna, ne samo nekatere poedinosti. Utegnete pa vprašati: Kakšno življenje je npravno?

Stopnje morale so mnogotere; vendar pa je glavni značaj vsakega npravnega življenja, da stremi po ljubezni za usovršenostjo. Če to stremljenje nahajamo pri vzgojiteljih in če se ga navzamejo tudi otroci, tedaj vzgoja ne more biti slaba.

Da bo vzgoja uspešna, morajo vzgojitelji sami sebe vzgojiti in se medsebojno podpirati; še le tako bodo dosegli to, po čemer stremijo. Razen dela vsakega človeka na lastni duši pa še imamo mnogo sredstev. Te moramo iskati, doseči in uporabiti. Mislim, da je kriticizem, ki ga nahajamo pri perfekcionistih, kaj doro sredstvo.

Dobro je, mislim, če se sestanemo z nasprotniki, ki nas sovražijo. Pišem to kar tako „au courant de la plume“ (t. j. med pisanjem, brez dolgega premišljanja), mislim pa, da ono mora biti veliko in važno polje vede, katero sicer naš čas zanemarlja, ki pa je za vzgojo potrebna. Ko bi spoznali pomen te strani naše vzgoje, gotovo bi jo izpopolnili.

To je v občnih potezih ono, kar jaz o vzgoji mislim. In to nikakor niso samo občne misli, ki naj ostanejo samo besede. Ako pa spoznamo tozadevno resnico, tedaj bomo gotovo z vsemi močmi, kar jih imamo, iskali in izpolnjevali ona sredstva, katera nam omogočijo, da dosežemo vedno večjo popolnost v vzgoji odraslih.

So taka sredstva, treba jih samo zbrati in zediniti na eni podlagi. Ako bomo le uvideli, da je prevažna veda, tedaj bomo gotovo tudi našli sredstva, da jo osnujemo in razvijemo.

Toliko o vzgoji.

Sedaj pa se obrnem k vprašanju o naobraženosti.

O naobraženosti mislim sledeče:

Naobraženost ali sploh veda ni drugega kakor podavanje tega, kar so najpametnejši in najboljši možje na raznih poljih vede mislili in rekli. Pametni in dobri ljudje so premišljali in izrazili svoje misli v treh različnih smerih:

1. v religijozno-filozofiški smeri: ko so se izjavili o vrednosti občnega in osebnega življenja (religija, filozofija);

2. v empirični smeri: ko so iz pojavov in opazovanj sklepali na konec (prirodnoznanstvo, mehanika, fizika, kemija, fiziologija);

3. v logični smeri: ko so iz preduslovij svojih misli izvajali sklepe (matematika in matematiške vede.

Ti trije tipi vede zadostujejo kriteriju o pobratimstvu, oni so kozmopolitični, svetovni in dostopni vsem ljudem. Vse te vede so resnične vede, katerim ne zadostuje polovičarstvo; razpolagamo z njimi ali sploh ne. Vse vede pa, ki ne odgovarjajo tem zahtevam, ali njim ne zadostujejo, kakor so teologične, juristične in posebno historične, pa so škodljive vede; torej jih moramo izključiti.

(Dalje.)

Črtica iz šolskega zdravstva.

Spisal Janko Polak.

Izmed bolezni, na katerih obolijo otroci tekom šolske dobe kaj lahko, smemo imenovati nekatere povsem opravičeno: šolske bolezni. Ume se, da bi lagal, če bi trdil, da je samo šola vzrok šolskim boleznim. Ne, tega nočem in tudi ne smem trditi; zakaj poleg šole greši v tem oziru mnogokrat tudi dom. So pa tudi momenti, ob katerih sta nedolžna šola in dom in zadene krivda usodo in podedovanje.

Katere bolezni so šolske bolezni? — Šolske bolezni so: „Kratkovidnost, oslABLJENJE sluha, vpognjenje hrbtnice, utrujenost, nervoznost in jecljanje!...“

Zašel bi predaleč, če bi se hotel pečati z vsemi šolskimi boleznimi. Tega danes nikakor ne nameravam. Pač pa sem se namenil izpregovoriti nekoliko besedi o vzrokih otroške kratkovidnosti in kako ji priti v okom.

Kateri so neki provzročitelji otroške kratkovidnosti? — Da se me ne bode umelo tuintam napačno, zaradi tega poudarjam že na tem mestu, da imam v sledeči črtici v mislih samo one provzročitelje, ki jih zakrivi šola. Ravno kar omenjeni provzročitelji pa so: 1. učbeni pripomočki, 2. šolska klop, 3. domače naloge in 4. razdeljeni pouk!...

1. Učbeni pripomočki. O teh sem že govoril v Popotniku. (Vidi Popotnik 1909, str. 105.—108.)

2. Šolska klop. Kar se tiče šolske klopi, je otroške kratkovidnosti največ vzrok njena nepravilna diferenca. Vsi vemo, da mora biti diferenca šolske klopi taka, da polože otroci komolca povsem komodno na šolsko klop. Če je diferenca šolske klopi prevelika, dvigajo otroci rami, če je pa premajhna, se jim upogiba hrbtenica. Iz ravnokar povedanega razvidimo prav lahko, da vplivajo čitanje, pisanje in risanje v šolski klopi z nepravilno diferenco na otroške oči silno škodljivo; zakaj pri veliki diferenci se približajo učbeni pripomočki očem preveč, pri premajhni pa se jim preveč oddalijo. Ume se, da so tudi distanca, naslonjalo in širokost šolske klopi velikega pomena.

3. Domače naloge. O, te domače naloge!... Koliko se je že pisalo o njih!... Težko je že povedati človeku v tem oziru kaj novega. Saj resnica je in ostane, da so one potrebno zlo; zakaj tudi moderna šola ne more delati čudežev. Zase pa se strinjam povsem z Ottonom Ernstom, ki trdi v svojem spisu: „Des Kindes Freiheit und Freude“, da ni nikjer zapisano, da ima šola pravico obremenjati dom z domačimi nalogami. Napačno pa se mi vidi mnenje, da spadajo med domače naloge samo pismeni izdelki otrok. K domačim nalogam štejem jaz vse, karkoli delajo otroci izven šole za šolo in t. j. učenje na izust, vaje v čitanju, ponavljalne vaje, pismeni izdelki itd. Kot učitelj ljudske šole na kmetih, sem povsem nasproten domačim nalogam. Kmetiški otrok nima časa izdelovati domačih nalog. Pred šolo mora zjutraj zarana na pašo, po paši pa mu ostane komaj malo časa za zajtek. Aj, dostikrat se dogodi, da mora kmetiški otrok lačen v šolo! — In po šoli? — Postana jed, paša, domača in poljska dela!... Učitelj ljudske šole na kmetih, ki muči otroke z domačimi nalogami, se mi vidi pravcati tiran. On krađe otrokom večere in jih sili izdelovati domače naloge v senci brleče luči. Da to otroškim očem ni v korist, vemo vsi, vsi pa nočemo tega upoštevati. Saj se dobe celo učitelji, ki mučijo otroke z nalogami celo med — odmor!... Jaz pa trdim, da morajo biti modernemu učitelju zdrave oči več, nego pa še tako visoka stopnja intelektualne, materialne in formalne naobrazbe in vzgoje. Življenje zahteva predvsem zdravo in krepko telo; zakaj samo v takem more bivati zdrava duša.

4. Razdeljeni pouk. Nihče mi menda ne bode oporekal, ako trdim, da razdeljeni pouk s svojimi meglenimi popoldanskimi urami v pozni

jeseni in pozimi ne more biti otroškim očem v prid. Če je nerazdeljeni pouk sploh umesten, tako je v ljudski šoli na kmetih v prvi vrsti. Mestne šole si pomagajo z razsvetljavo, dasi tudi ta ni povsodi taka, kakršna bi morala biti. Škoda, da se jemlje na ljudskih šolah po kmetih za merilo nerazdeljenega pouka mesto zdravstvenega ozira — gospodarski!... Da bi bilo nasprotno, bilo bi za šolsko zdravstvo pri nas preskrbljeno bolje, nego pa je sedaj. Da pa bode nekoč tako, bodi skrb vsakega modernega učitelja. Saj tako dolgo, dokler se bomo držali sami krčevito starih navad, toliko časa tudi v zdravstvenem oziru po naših šolah ne bode bolje. Samo takrat, ko bodo odločilni krogi uvideli, da je učiteljstvo v svoj končni smoter vpisalo tudi nauk o šolskem zdravstvu in da je ta na naobrazbo in vzgojo silnega vpliva, bodo tudi odločilni krogi jeli misliti in delati. In provzročitelji šolskih bolezni bodo izginili sčasoma povsem. Ne motim pa se povsem, ako trdim, da bodo izginili provzročitelji otroške kratkovidnosti najprej in najlažje.

Ženska ročna dela v ljudski šoli.

Zadavska.

(Dalje.)

Učiteljsko osobje in metoda.

Hillardt-Stenzinger ter v nas Slovencih pl. Renzenberg nam dajeta najvažnejša navodila za pouk v ročnih delih. Obe knjigi sta namenjeni pouku, kakor se je do sedaj učil po starem šolskem načrtu. Prinesli sta od leta 1870. le malo izpremembo. Veliko zaslugo je žela Hillardt-Stenzinger, ko je mesto pletenja stavila na prvo mesto šolskega pouka kvačkanje, ki je vsled manjšega števila zanj primernejše za pouk na najnižji stopnji. Ni moj namen govoriti o naših dobrih znankah. Saj imamo priliko se seznaniti z njima na učiteljskih ter v kurzih za učiteljice ženskih ročnih del, kjer se rabijo kot pomožne knjige, ker postavno predpisana ni nobena. Govorila bi rajši o tem, kako se njih metoda uporablja na ljudskih šolah na deželi.

Metoda je v raznih deželah jako različna in stoji na jako različni stopnji napredka.

Iz tega je razvidno, da so krive razne razmere, ako se metoda ni izboljšala ter prilagodila napredku šolstva v drugih predmetih. Kje tiče zavire? Na Slovenskem imamo starejšo metodiko za pouk ženskih ročnih del. Napisala jo je direktorica Ana Stumpf. Knjiga nam daje odgovor na moje prejšnje vprašanje. Kdor je imel srečo biti učenka te visoko izobražene

dame, zna soditi, ako njeno knjigo prečita, da zastopa ona občno mnenje, ki je živelo tačas in živi žalibog še dandanes, mnenje namreč, da je treba učiteljici ženskih ročnih del mnogo manj izobrazbe nego jo je treba učitelju drugih predmetov ljudske šole. Ta ideja in mogočno zastopništvo za njo je krivo, da se učijo ženska ročna dela mnogokje tako, kakor uče kovaški in krojaški mojstri svoje učence nekega rokodelstva, neke urnosti v gibanju rok, ki ostane urnost in je neodvisna od duševne omike. Rokodelci spoznavajo, da je dandanes njih urnost brez omike malo vredna. Belil je našo šolo slikarski pomagač, ki se ni zbal darovati svojo dedščino 2000 K za svojo izobrazbo v ornamentiki. Šel je v Berlin poslušat znamenitega profesorja. Ali se učiteljicam ročnih del privošči tudi taka izobrazba, njim, ki nosijo umetnost upodabljanja in okraševanja med ljudstvo? Vsako preprosto dekle, ki je izvršilo četudi najnižje organizovano ljudsko šolo, ter je skvačkalo in spletlo par predmetov ter všilo šivano vzorčno krpo kakor je predpisano za učenko ljudske šole, sme pokukati v skrivnosti pedagogike, nauči se v par mesecih abecedo pedagoške vede na pamet in usposobijo jo za učiteljico na ljudski šoli. To je nasledek prej omenjene, tako mogočno zastopane ideje. Je-li treba še mnogo razmišljati zakaj se naše šole ne morejo vspeti niti do onih idej, ki jih je pred 30—40 leti zastopala Hillardt o metodi ženskih ročnih del?

Z glasom o reformi ženskih ročnih del se je zagnal v svet tudi marsikateri glas o učiteljstvu. Zastopajo se razna mnenja. Oglejmo si le dve stranki, ki sta si nasprotni.

V „Blätter für den Abteilungsunter.“ je postavila dopisnica med glavne točke za preosnovo pouka potrebo osvoboditi ljudskošolske učiteljice od pouka ženskih ročnih del. Sprejela je to idejo tudi štajerska učiteljska zveza in storila tozadeven korak na deželni odbor, ki pa je takoj odklonil prošnjo za nastavljanje izrecno učiteljic ženskih ročnih del na ljudskih šolah. Mnenja so torej v eni in isti deželi že zelo različna. Dopisnica v „Blätter“ utemeljuje svojo zahtevo na dejstvu, da more učenka učiteljišča imeti manj prakse nego formalno usposobljena učiteljica ženskih ročnih del. Vsi pa ne pristopijo kar slepo temu mnenju. Trdi se ponekod namreč, da je v štirih letih šolanja več časa in prilike za prakso v izvrševanju ženskih ročnih del nego v par mesecih, katere posveča formalno usposobljena učiteljica tej svrhi. Dvomi se tudi, da bi učiteljica našla pri kaki šivilji potrebno vedo in urnost za metodo v šolski praksi.

Pouk v ljudski šoli je popolnoma različen od šivanja v delavnici kake šivilje. Marsikateri človek na deželi, recimo organist ali pa kak odslužen vojak, ki je bil pri vojaški godbi, je godbe, petja bolj vešč nego učitelj, ki se ni še posebej iz lastnega nagiba posvetil muziki. Vendar ni tak človek sposoben za poučevanje dece. Kak hrup bi se zagnal, ako bi se poslal v šolo, da uči petje v vseh razredih, da nosi ime učitelj, in bi on tirjal, naj

se mu vsaka ura bolje plača nego učitelju, ker sicer vsled malega števila ur, od svoje plače živeti ne more! Učiteljstvo povsod izraža svojo iskreno željo po višji izobrazbi. Potreba akademične izobrazbe za učitelja ljudske šole je po širnem svetu priznana. Upam si torej trditi tudi jaz, da mora posedati učiteljica ženskih ročnih del zraven znanja ročnih del najmanj omiko: enakovredno izobrazbi dovršenega srednješolca, ako hoče svoje mesto zastopati tako kakor zahteva šolski zakon, ki govori o koncentraciji vseh ljudskošolskih predmetov. Ta zahteva pa ne visi visoko na nebu idealov, ampak je uresničena, če se ozremo po lepem številu učiteljskih gojenk. Jaz ne glasujem za odstranjenje ženskih ročnih del iz učiteljišč niti za odstranjenje učiteljic ženskih ročnih del, ki se posvetijo izrecno temu predmetu. A izomika prvih kot drugih bodi enakovredna. Vem, da v tem soglaša vsak, komur je mari blagor šole in spozna, da je človeku možno tem uspešnejše delati na polju prosvete, čim večja je njegova izomika. Na šolah, kjer je treba več ur pouka, je lahko posebna učiteljica za ročna dela. Na nižjih šolah pa lahko oskrbi ena učiteljica zraven svojega še eden razred s tem poukom. Ta pouk nikakor ne obteži dela. Na mešanih šolah ima učiteljica pri tem pouku vedno le polovico razreda in poučevanje je lahko ter ne zahteva nikakega truda v primeri s poučevanjem v drugih predmetih. Učiteljicam bi ne bilo tedaj mnogo olajšano, ako se oprostijo pouka ženskih ročnih del,

Dognano je, da je napredek v kakem predmetu odvisen od razporedbe ur. Ako imajo dve ali celo tri šole eno samo učiteljico za ženska ročna dela ni mogoče razdeliti ure tako, da bi se učil predmet v vsakem razredu dva ali trikrat na teden po eno uro. Zgodi se celo včasih, da dela kak razred tri ure zapored brez prenehljaja. Kje so na mešanih šolah tačas dečki posebno v zimskem času? Ni mogoče da bi otrok rad ali z zanimanjem tri ure vbadal igle mirno v klop priklenjen. Od enega tedna do drugega tudi izgine iz njegovega spomina priučena tvarina. Da bi pa otrok imel več del in bi vsake pol ure drugo delal v dolgem popoldnevu, je še manj pripuustljivo ter metodično še slabše.

Ponekod imajo učiteljice navado da hranijo dela v omari in ne dovolijo učenkam jih vzeti na dom. V takih slučajih traja včasih pouk tri ure samo za vajo že znanega, kar bi se bilo lahko doma vadilo in dovršilo, in mine lahko mesec preden prestopi učenka stopnjo v znanju ženskih ročnih del. Da bi vsaka šola imela svojo učiteljico ročnih del, ne gre povsod že iz drugih razlogov. Plačati učno osebo za 4 do 10 ur na teden, tako da ji s tem eksistenco ustanovi, dežela ne more. Čemu torej ustvarjati stanove, ki ne dajo človeku eksistence?

S poudarkom za višjo izomiko učiteljic ročnih del zastopam misel, da mora deca vedno, vsak trenotek biti v šoli izročena pedagoško izomikanemu učiteljstvu, da ne nastane nevarnost za ugled in vrednost predmeta in šole.

Na Nemškem se je to že zgodilo. Zdravniki so namreč izrekli, da je pouk ročnih del, kakor se je do zdaj gojil, nevaren zdravemu razvoju telesa. Vsled tega je postal ta pouk neobvezen na šolah in ker je deklicam bil dolgočasen in nezanimiv, ter je terjal od njih samo potrpljenje brez duševne zabave, so se razredi zapored praznili in le manjše število učenk je obiskovalo ta pouk.

Kako bi pri nas zgledalo, ako bi ta predmet bil neobvezen?

(Dalje prihodnjič.)

Razvoj šolstva v postojnskem šolskem okraju za vladanja cesarja Franca Jožefa I.¹⁾

I.

rededen poročam, kako se je razvijalo in razcvitalo šolstvo v postojnskem okraju v zadnjih 60 letih, naj posežem v zgodovino o početku šolstva tega okraja.

Najstarejši šoli v okraju sta vipavska in postojnska.

Vipavska šola je obstojala že l. 1486. Isti čas je bil po vseh šolah v deželi učni jezik izključno nemški. Edino na šoli v Vipavi se je poučevalo v nemškem — in v slovenskem jeziku.

Vipavska šola je bila tedaj prva vzgojiteljica naše mile slovenščine.

O tem nam izpričuje avtobiografija Žige barona Herbersteina; le-ta je bil rojen l. 1486. na gradu svojega očeta v Vipavi in je prejemal prvi šolski pouk od učiteljev tega kraja.

Herberstein piše o tem takole:

„Da zu Wippach hab ich Teutsch und Windisch' baid Sprachen gelernt. Die Windisch hat mir vill Muee in meiner Jugend gemacht. Vill zue-namen mueßßen hoeren: Sclaf', Khadrotz und drgl. Dainoch hat mich niembt von der Sprach abtreiben muegen, des mich hernach in vill sachen genutzt hat.“

In res, veliko je koristil vindiški jezik velikemu državniku pri njegovih poslanstvih na Ruskem.

Šola v Postojni je tudi že precej stara; dasi ni najti nobene zgodovinske gotovosti, vendar kaže vse, da je bila že v 15. stoletju.

O drugih šolah v okraju o tem času nisem mogel zaslediti nobenih podatkov. Sploh pa je bilo takrat in do vladanja cesarice Marije Terezije

¹⁾ Poročal nadučitelj *Anton Skala* pri okrajni učiteljski konferenci v Postojni, dne 27. junija 1909.

v državi jako malo šol za elementarni pouk; saj se tudi ni nihče brigal zanje.

Zato je cesarica Marija Terezija poklicala iz Nemčije opata Felbigerja, ki je reformiral šolstvo v Avstriji od l. 1747. do l. 1778.

Ne glede na različnost jezikov avstrijskih narodov je odredil ta mož skratkoma, da se ima ves pouk po vseh šolah v Avstriji vršiti na podlagi nemškega jezika.

Temu početju se je uprl naš slavni rojak Blaž Kumerdej, rojen dne 27. januarja 1738. leta na Bledu; Kumerdej je bil takrat učitelj orientalske akademije na Dunaju.

Iz lastnega nagiba je sestavil l. 1773. cesarici Mariji Tereziji domoljuben načrt, kako naj bi se poučevalo kmečko ljudstvo na Kranjskem, da bi se izobrazilo v čitanju in pisanju slovenskega in nemškega jezika. Preprosti človek bi potemtakem lažje in bolje spoznal svoje državljanske in krščanske dolžnosti, naučil bi se lepšega vedenja in si zboljšal svoje dohodke.

Pouk pa naj povsod prevzamejo cerkovniki, zakaj Kumerdej je mislil, da imajo cerkovniki zadostne dohodke, ki žive od njih tako dobro, kakor kočarji. V ta namen naj se vsi cerkovniki nauče čitati in pisati; kdor tega ne stori, naj ga odstranijo. Okrožni glavarji naj prevzemo nadzorovanje šol. Dobro pa ve Kumerdej, da brez sodelovanja duhovščine ne bo mogoče osnovati šol, zato zahteva: Duhovnik vnemaj narod za šolo in poučuj cerkovnika!

Kumerdejev predlog je bil tako dobro utemeljen, da ga je cesarica Marija Terezija izročila dne 7. marca 1773. deželnemu glavarstvu kranjskemu, okrožnim glavarjem, opatu stiškemu in drugim dostojanstvenikom v presojo z naročilom, da naj presojevalci nasvetujejo, kako povzdigniti šolstvo na Kranjskem. Izjave teh oblasti in dostojanstvenikov so bile jako različne. Omenim naj samo poročilo notranjskega okrožnega glavarja grofa Brigide.

Grof Brigida poroča, da je čital Kumerdejeve nasvete z vneto pobožnostjo, češ Kumerdej res ljudomilo skrbi za svoje rojake. Podpirati ga v tem početju je dolžnost slehrnega domoljuba. V konkretnih ozirih pa se ne strinja s Kumerdejem. O dohodkih cerkovnikov pravi, da niso tako obilni, kakor misli Kumerdej. Dokler se pa cerkovnikom slaba godi, ne bo dobiti mož, večjih pisanja in branja, še manj pa je upati, da se bodo stari cerkovniki učili čitati in pisati. Zato ni mogoče, da bi se povsod ustanavljale šole, temveč samo polagoma, sedaj tu, sedaj tam, kjer je pač mogoče. Brigida našteva celo vrsto krajev, kjer bi bilo mogoče otvoriti šole in sicer: Hrenovice, Studeno, Senožeče, Trnovo, Knežak, Zagorje, Prem, Št. Peter in Slavina.

V teh šolah naj bi se mladina učila čitati in pisati slovenski in nemški, računati, krščanski nauk in vrhutega še nekaj o prirodni morali.

Za Kumerdejeve predloge se je zavzel tudi Janez grof Edling, rodom iz Ajdovščine.

Grof Edling je postal l. 1777. poročevalec pri c. kr. šolski komisiji za Kranjsko in leto pozneje so mu izročili tudi šolsko nadzorstvo na Kranjskem. Po prizadevanju tega moža smo dobili takrat trivialke v Postojni, Vipavi in Senožečah.

Ovira snovanju narodnih šol je bilo takrat pomanjkanje učiteljev. To pa raditega, ker so bile učiteljske plače preborne. Na papirju je bilo sicer zapisano, da je povišati učiteljem plače na 130 gl. do 150 gl. sitnost pa je bilo to, da ni vedel nihče iz katerega zaklada je vzeti te plače.

Opetovano se je slikala neverjetna beda, v kateri vzdihuje ogromna večina učiteljev. Zato so se posvečavale učiteljskemu poklicu samo take osebe, ki bi brez te pičle plače morale celo stradati. Torej obup, ki žene dandanes ljudi v smrt, jih je gnal takrat — v šolsko službo. In s takimi močmi je hotel prosvetljeni absolutizem uresničiti svoj vzor narodne omike.

Koncem 18. veka pa se je še bolj zamrlo zanimanje za učiteljski stan. Tudi duhovščina in graščinske gosposke so postale — čeprav ne povsod — očitne nasprotnice ali vsaj brezbrizne za šolo.

Okrožni glavar postojnski je prosil in zahteval šol, a zaman. Sam jih ni mogel ustanoviti, z Dunaja pa ni dobil potrebnega dovoljenja.

Po smrti cesarja Jožefa II. je nastopil tok reakcije, ki se je hotela lotiti tudi nerodne šole.

Kranjski stanovi so zahtevali odpravo kmetiških šol, trdeč, da se šola ne more zvati dobrota, ker so se občinam, patronom in gosposkam naložila huda bremena in ker se odteguje mladina kmetijstvu. Šole naj bodo po trgih in mestih in vzdržuj jih vlada sama.

Vlada jo odločno zavrnila take zahteve in izrekla stanovom najvišjo nejevoljo.

Nedostatke šolstva je naposled vlada vendar izprevidela in je l. 1805. popolnoma preustrojila šole.

Jožef Spendov, stolni kanonik dunajski, rojen 1757. v Mošnjah na Gorenjskem, je postal l. 1786. duša avstrijskemu šolstvu. Vplival je dolgo vrsto let na naše šolstvo tako v šolskopoličnem, kakor tudi v metodičnem oziru, Kot vrhovni šolski nadzornik nižjeavstrijski, je bil vladin svetovalec v šolskih stvareh vse države. Leta 1805. je sestavil znamenito delo „Politična šolska ustava“ (Politische Verfassung der deutschen Schule).

Glasom gubernialnega razglosa z dne 6. oktobra 1805 je bilo ukazano to šolsko ustavo s početkom novega šolskega leta uvesti po vseh šolah na Kranjskem. Ta zakon, ki je vse realne, glavne in trivialne šole podredil škofijskemu konzistoriju, je ostal veljaven do l. 1869.

Spričo tega je bilo šolstvo do leta 1848. zelo nerazvito, zakaj politična šolska ustava ni prinesla nikakega napredka, ampak je celo zamorila marsikatero dobro kliko terezijanskih in jožefinskih preosnov.

Šolsko nadzorstvo je bilo enostransko urejeno, učitelji so imeli malo omike, malo službenih prejemkov in malo pravic. Hoja v šolo ni bila obvezna in kjer nista župnik in učitelj skrbela za to, da bi otroci redno zahajali v šolo, je bila učilnica prazna, ker ni nihče kaznoval zanikrnežev. Učna metoda je bila popolnoma mehanična, in vse tedanje trivialne in glavne šole po naših krajih so imele ponemčevalni smoter.

II.

Mahoma pa se je razvoj šolstva obrnil na bolje z letom 1848. Dne 2. septembra je vlada določila, da se mora odslej poučevati v osnovni šoli izključno le v materinščini. Zaeno so za državno učno upravo ustanovili posebno ministrstvo in c. kr. vladam so prideliili posebne šolske strokovnjake, c. kr. šolske svetnike, ki se jim je tudi poverilo nadzorovanje šol. Izobrazba ljudskih učiteljev se je preosnovala, in tako se je v tej prehodni dobi pripravljala popolna preosnova naše ljudske šole.

Kakor drugod tako je tudi v postojnskem okraju šinila nova gorka kri v žile našega onemoglega ljudskošolskega organizma.

Naš okraj je bil takrat razdeljen v tri okrožja, namreč v postojnsko, trnovsko in vipavsko, ki so štela leta 1848. 12 šol s 16 razredi.

V postojnskem okrožju so se nahajale naslednje šole: glavna šola v Postojni s tremi razredi, Senožeče z dvema razredoma, Razdrto, Ubeljsko, Vreme in Slavina.

V trnovskem okrožju: Trnovo, Prem in Zagorje.

V vipavskem okrožju: Vipava z dvema razredoma, Šturija in Št. Vid. Kot okrožni šolski ogledniki so poslovali:

v Postojni: dekan Anton Kurc do l. 1859.; temu je nasledoval dekan Peter Hitzinger do leta 1867., in od leta 1867. do 1. marca 1869. torej do tistega časa, ko je šolsko nadzorstvo prevzela država, dekan Janez Hofstetter;

v Trnovem: dekan Anton Grašič in

v Vipavi: dekan Juri Grabrijan.

Po prizadevanju teh mož je bilo ustanovljeno do 1. marca 1869. leta 15 novih šol in sicer so ustanovili l. 1850. šoli v Hrenovicah in na Slapu; l. 1851. na Gočah; l. 1852. v Košani; l. 1855. v Št. Petru; l. 1857. na Suhorju in na Planini; l. 1862. na Colu; l. 1863. v Podragi; l. 1866. v Harijah in Nadanjemselu; l. 1867. v Budanjah in l. 1868. v Podstenjah.

Že obstoječe šole pa so razširili in sicer l. 1855. trirazredno glavno šolo v Postojni na štirirazredno in dvorazredno trivialno šolo v Vipavi na štirirazredno glavno šolo; l. 1861. enorazrednico v Trnovem in l. 1864. enorazrednico v Hrenovicah na dvorazrednici.

Po vseh teh šolah se je poučevalo s prav dobrimi uspehi, kar nam potrjujejo pohvalni dekreti izdani na podlagi izvršenih inspekcij po c. kr. šolskem svetniku v letih 1864., 1865. in 1866. Take pohvalnice so prejeli: dekan Jurij Grabrijan v Vipavi, vsi učitelji v Vipavi, duhovnika Matevž Kožuh v Šturiji, Janez Pečar na Colu ter krajni šolski nadzornik Andrej Ferjančič na Slapu; pravtako tudi Peter Hitzinger v Postojni, učitelj Karel Demšer v Senožečah in krajni šol. nadzornik Andrej Gottsberger v Postojni; a v trnovskem okrožju: župnik Matej Frelj na Premu, vikar Anton Mlakar v Nadanjem selu in Jakob Jelšek na Premu.

Dakana Jurij Grabrijan in Peter Hitzinger sta se posebno odlikovala s pospeševanjem okrožnih učiteljskih konferenc. C. kr. deželna vlada jima je zato izrekla l. 1863. priznanje in pohvalo.

L. 1863. se je pričel v Postojni pouk v ženskih ročnih delih. Ta pouk so imenovali takrat industrialni pouk. Zaeno so istega leta pričeli s kmetiškim poukom na šolah v Postojni, Slavini in Št. Petru.

Okrožni šolski ogledniki so bili izredni prijatelji šol in šolske mladine. Izmed vseh se je najbolj odlikoval vipavski dekan Jurij Grabrijan. Spricho obilih zaslug je bil odlikovan z vitežkim Franc Jožefovim redom.

Žalostno za tisto dobo je bilo to, da so morali učitelji poučevati po skladiščih, nad hlevi, nad kolnicami ter v sličnih neprimernih prostorih.

Dekan Grabrijan si jo mnogo prizadeval, da bi se dobile za učne namene zračne in svetle sobe; kjer je le mogel, je zidal nove šolske stavbe. Tako je dobila Vipava l. 1860. novo dvenadstropno šolsko poslopje, ki se je po Grabrijanovem prizadevanju sezidalo s cerkvenim denarjem.

Ta dom, posvečen „veri in omiki“ je slovel do novejšega časa kot najlepši v deželi.

Posebno blagi prijatelji in dobrotniki so bili šolski ogledniki takratnim učiteljem. Znano je, da so bile učiteljske plače zelo borne. V Postojni so dobivali učitelji po 432 gld., v Vipavi po 387 gld., v Hrenovicah 318 gld. 71 kr., v Knežaku 264 gld., v Trnovem 220 gld. itd.

Od teh vsot pa so morali tam, kjer je bila cerkvenikova služba združena z učiteljsko, še plačevati cerkvenika kot svojega namestnika.

Podučitelji so imeli še manj plače, ali pa so celo „brezplačno“ poučevali. Zato so si učitelji — zlasti po vaseh — z raznimi postranskimi službami zmanjševali skrb za vsakdanji kruh. Tako vemo, da se je učitelj v Košani bavil s prodajanjem raznega blaga; ljudstvo ga je imenovalo „botegarja“; na Gočah pa je bril učitelj J. Pavlič ob sobotah moške za majhno odškodnino, itd.

Podučitelj v Vipavi sploh ni imel plače in nobenih postranskih služkov. Dali so mu sicer dolg bombastičen naslov: „brezplačni provizorični podučitelj“ ter ga tolažili, kakor takrat učiteljstvo sploh, z upanjem boljšega plačila na drugem svetu.

To mi je večkrat pripovedoval pokojni tovariš France Mercina na Gočah ter dostavljal, da bi moral na tej svoji prvi službi v šolskem l. 1862/3. gladu umreti, da se ga ni usmilil pokojni dekan Grabrijan, ki mu je ves čas dajal hrano brezplačno in mu oskrbel prosto stanovanje v šoli.

L. 1863. se ustanovi nova šola v Podragi. Učiteljem na tej šoli imenuje knezoškofijski konzistorij z dekretom z dne 19. novembra 1863. učitelja Mercino, brezplačnega provizoričnega podučitelja ter mu izroči tudi službo organista in cerkovnika. Dekret sta podpisala knezoškof Widmar in škofijski višji šolski oglednik Juri Zavašnik ter ga poslala okrožnemu šol. ogledniku in dekanu Grabrijanu v vročitev. Ko prejme dekan Grabrijan ta dekret, se zelo razveseli. Svoji nečakinji ukaže napraviti boljše kosilo ter ji naroči, kako naj izroči dekret Mercini.

Opoldne se zbero v obednici kakor ponavadi: dekan, kaplan, beneficijant in Mercina. Ko zasedejo svoje prostore vstopi dekanova nečakinja s krožnikom, polnim lepih svežih cvetic; postavi se pred Mercino in mu ponudi prvemu cvetice. To spravi mladega Mercino v vidno zadrego, ker ni vedel, kaj to pomeni. Iz zadrege mu pomaga dekan Grabrijan, rekoč: „Le vzemite in pogledjte kaj je pod cveticami“. Mercina pogleda in najde v svoje veliko veselje prej omenjeni dekret. S tem zgledom sem hotel samo pokazati, kako blago in usmiljeno srce je imel pok. okr. oglednik in dekan Juri Grabrijan.

Toda ni se godilo tako dobro vsem učiteljem, osobito onim ne, ki so imeli svoje plače v beri. Učitelj Ivan Jerše v Podstenjah piše v „Učiteljskem Tovarišu“ l. 1869. tako-le: „Svojo plačo sem dobival v beri; toda ljudje mi je niso hoteli odrajtovati. Namesto da bi dobil žita, sem moral preslišati debele in nezaslužene priimke, zakaj ljudje so me imeli za občinskega hlapca. — Svoje okoliščine sem moral naznaniti gospodu c. kr. okrajnemu glavarju v Postojni ter ga prositi pomoči. Gospod glavar pošlje slugo in dva vojaka, da mi pomagajo plačo iskati, in večkrat je bilo treba z orožjem v roki plačilo si jemati.

Učitelj M. Japelj v Košani toži istega leta, da mu niso pustili, se ukvarjati v šolskem poslopu s svilorejo in, da od 1. januarja 1868. še ni krajcarja prejel za svojo plačo in se tudi ne nadeja, da bi še kaj dobil pred novim letom. Temu dostavlja: „Štejem se v tisto vrsto učiteljev, kjer pride na eno glavo družinice po 6 krajcarjev na dan. Kako naj uživa učitelj spoštovanje, če še toliko nima, da bi se mogel spodobno obleči. Pripomnim naj k temu poglavju še to, da se učitelji niso smeli nositi v tej dobi po svoji volji. Posebno brke niso bile vseh višjim šolskim predstojnikom.

Ko so učitelja Leopolda Belarja leta 1853. na njegovo prošnjo premestili iz Trnovega na Borovnico pri Ljubljani, mu je pisal škofijski višji šolski oglednik Juri Zavašnik poleg drugega tudi to-le: „Auch mache ich Sie darauf aufmerksam, daß Sie Ihren Bart in Dornegg lassen.“

Tako se je godilo učiteljem do l. 1869.

(Konec.)

Razgled.

Listek.

Slovenska Šolska Matica. P. n. poverjenike prosimo, da za 1. 1909. takoj začno nabirati člane in nabiralne pole z denarjem vred do konca julija 1909 pošljejo odboru. „Imenik“ se bo sklenil z dnem 15. novembra 1909. Odbor.

Učiteljeva osveta. Nek švicarski šolski list je priobčil to-le čedno prigodbico: Občina Unterkulm je s 100 proti 97 glasovi odklonila zvišanje plače učiteljev osnovnih šol od 1600 na 1700 frankov. Nek z otroki bogato obdarjeni oče je zlasti ropotal pri občinski skupščini zoper zvišanje plače v službi osivelega učitelja ter se potem bal, da se učitelj raditega znosi nad njegovimi otroci, kar mu je tudi omenil. Toda učitelj mu je odgovoril: „Nei mi guete Ma, mi Rach isch di; ich mache, daß dini Chinder gschyder wärde, als du bisch!“ (Ne, dragi mož, moja osveta je ta: Naredil bodem, da bodo tvoji otroci pametnejši od tebe!)

Zakaj se zemlja suče? Meteorolog in fizik prof. Dove je vprašal pri izpitu kandidata, zakaj se zemlja vrti. Kandidat odgovori, da je to poprej natančno vedel, pa se v trenutku ne more več spomniti. „Škoda, škoda“, je dejal profesor „edini človek, ki je to kdaj vedel in še ta je pozabil“.

Dolgost železniških prog na svetu. Po zadnjem štetju so vse železniške proge na zemlji dolge 933.850 km. Večje države se vrste takole: Združene države 361.579 km, Nemčija 57.376 km, Ruska (v Evropi) 56.670, Francoska 47.142 km, Angleška - Indija 46.642 km, Avstrijsko-Ogrska 41.227 km, Angleška 37.107 km, Kanada 33.147 km, Mehika 21.007 km, Argentinijska 20.560 km, Brazilija 17.059 km, Italija 16.420 km, Španska 14.649 km in Švedska 13.165 km.

Pedagoški paberki.

Kako lahko učencem olajšamo ponavljanje v zgodovini in kemiji. Znano je, da se otroški um jako počasi razvija, zato mora učitelj prav enostavno in nazorno poučevati ter obdelano stvarino z učenci pogostoma ponavljati. Začetnikom delajo zlasti zgodovinske letnice težavo. Zapomnijo se jih najlažje, ako jih večkrat vidijo. V ta namen pokliče učitelj k šolski deski učenca, ki napiše s kredo najvažnejše zgodovinske letnice in jih raztolmači. Učitelj pokliče potem drugega učenca, ki tudi raztolmači na šolski deski napisane letnice. Pri posameznih letnicah ponove tudi zgodovinsko stvarino natančneje. Po tem navodilu si večina učencev v kratkem času mnogo zapomni. Slično lahko postopamo pri ponavljanju stvarine iz kemije. Učenec napiše na šolsko desko kemične znake (n. pr. H, O, N, C, H₂O, CO₂, NO₂, H₂ itd.) ter jih raztolmači. Raztolmačijo jih tudi drugi učenci. Učitelj pa še zahteva pri posameznih znakih obširnejšo ponovitev priučene stvarine. Tudi ta poizkus se obnese, kajti „Repetitio est mater studiorum“.

Kako naj čitamo? Javna knjižnica v Cvitavi na Moravskem je sestavila sedem pravil za čitanje. Pravila dobi vsak otrok, ki si izposodi knjigo iz mladinske knjižnice. Pravila se glase: 1. Čitaj le tedaj, če s tem ne zanemarjaš svojih dolžnosti. Ne čitaj preveč, ker se utrušiš, bereš nepazljivo in ne razumeš lepote knjige. — 2. Čitaj le dobre knjige, ker je čas dragocen, ki ga porabiš za čitanje. Slabe knjige pokvarijo okus in ne prinašajo dobička; pri čitanju dobrih knjig imaš stalen dobiček. — 3. Ne čitaj, česa ne moreš razumeti. Vzemí najprej lahko umevne knjige, potem šele sezi po težavnih. — 4. Knjige, ki so ti osobito ugajale in ki so ti bile koristne, beri večkrat. Spoznal boš natančneje njih vrednost ter imel pri ponavljanju tem večji užitek. — 5. Ne beri le romanov, povesti in novel ampak tudi pesmi; pred vsem se seznani s klasiki. Čitaj i znanstvene knjige — zgodovina človeštva in življenje narave morata biti vsakomur temelj znanstva. Kar te kot otroka ni zanimalo, ima sedaj zato vrednost. — 6. Čitaj pazljivo in počasi, le na ta način dvigneš zlato v knjigi. Ponovi vsebino

ter jo premisli. Drugače je, kakor da bi knjige ne bil čital. — 7. Knjige naj bodo vedno snažne. Ne zmoči prstov pri listanju, to je slaba navada. Knjig ne dajaj bolnikom, ki imajo nalezljivo bolezen. Lahko bi se bolezen prenesla.

Čitalnico za deco imajo v Hamburgu. Smoter ji je, nuditi velikomestni mladini priliko za čitanje dobrih knjig. Na Angleškem, Švedskem in v Ameriki takšne ustanove že davno niso redke prikazni.

Šolska obveznost na Kitajskem. Dosedaj na Kitajskem ni bilo šolske obveznosti; tudi državnih šol še niso poznali. V zadnjem času pa so dobili okrajni mandarini iz Pekinga ukaz, da uredi v glavnih mestih ljudske šole na državne stroške. V šoli ne sme biti več ko 50 otrok. Otroci, ki so dovršili 8. leto, morajo zahajati v šolo in starši so odgovorni za redni obisk.

Kronika.

Pedagogika na srbski univerzi. Filozofska fakulteta srbskega vsenčilišča v Belgradu je izbrala honorarnim profesorjem za pedagogiko in etiko g. dr. Stevana Okanovića, profesorja ženskega učilišča.

Analfabeti na Ruskem. Na Ruskem je mnogo nepismenih narodov. Po popisu od leta 1897. spada na 1000 ljudi 789 analfabetov; pismenih bi bilo torej 211, med tem ko jih je v Belgiji 998, na Nemškem 980 in na Francoskem 979. Pri ženskah je na Ruskem še slabše; od 1000 ne zna brati in pisati 869. Tudi v plemenitaških rodbinah ne manjka analfabetov, med 1000 jih je 289.

Meščanske šole na Kranjskem. Šolski zakon za Kranjsko zahteva v vsakem okraju vsaj eno meščansko šolo. Dosedaj pa imata samo krški in postojnski okraj svojo meščansko šolo. Želje po novih meščanskih šolah smo slišali v Kamniku, Ribnici in Radovljici, tudi Jesenice so se že oglasile za tako šolo. Predvsem bo pa potrebno tako šolo in sicer z obrtnim značajem ustanoviti v Šiški pri Ljubljani, kjer se nastanejo železniške delarne s par tisoči delavcev. Ako se taka šola kmalu ne ustanovi, posegel bode vmes nemški „Schulverein“ in potem znamo res doživeti, da postane iz slovenske Šiške nemška „Schönau“, kajti tuji delavci bodo večinoma Nemci in tudi med sedanjimi železničarji, ki bivajo v Šiški, je mnogo Nemcev. V pravem času moramo torej skrbeti, da ne postane pred durmi bele Ljubljane nemški otok! Sedanje število šolskih otrok v Šiški že zahteva osemrazrednico. Po šolskih zakonih se pa morajo osemrazrednice spremeniti v meščanske šole s strokovnim poukom. S tem pa ne pridobi samo pouk večjo veljavo, ampak tudi izpričevala učencev, ker drugače bomo imeli vedno slovenske poduradnike, uradnikov pa prav malo, ker nam manjka primernih šol.

Nova šola na Koroškem pri Slovencih ni obrodila dobrega sadu. Vsled znane drill-metode se ne dosežejo nikaki uspehi pri jezikovnem pouku in drugih važnih predmetih. Uspehi se kažejo le pri pisanju, risanju, petju in telovadbi. Šola, ki ne sloni na § 19. drž. tem. postav in zanemarja materin jezik, ni nič vredna ter je res prokletstvo za narod.

Ferijalni učiteljski kurzi. Takih tečajev se učiteljstvo pogostoma udeležuje, ali nekatere so bili zanj prava muka, tako n. pr. risarski tečaji na obrtni šoli v G. Tvarina, ki se obdeluje štiri leta z rednimi učenci, se je hotela prebaviti z učitelji v pol leta. Ali pregovor že pravi: „Zuviel essen macht nicht fett und zuviel studieren macht nicht gescheit“. Poleg tega je pa še nastala med kurzovci pravcata dirka, v kateri so skušali drug drugega prekositi. Taki napori le uničujejo živce in učitelj nastopi izmučen in izdelan svojo službo. S preobilno tvarino se ga je pitalo, toda le malo je je mogel prebaviti. Z učiteljem, ki gre iz lastnega nagiba v tak tečaj, naj se ne postopa po šolarsko. Ako obiskuje redno predavanja ter si napravlja potrebne beležke, zadostil je popolnoma ter dokazal, da ima namen se kaj naučiti. Od njega naj se ne zahteva še kake posebne preizkušnje. Zlasti počitniški tečaji bi se morali vršiti brez posebnega napora.

RAZPIS NATEČAJA.

Učiteljske službe.

Št. 637.

V šolskem okraju Kozje in Brežice popolniti so sledeča mesta učiteljev ozir. učiteljic.
I. V šolskem okraju Kozje.

1.) Na štirirazredni ljudski šoli v **Dobjem**, II. plač. razred, stalno ali provizorično.

2.) Na trirazredni ljudski šoli v **Prevorji**, II. plač. razred, stalno ali provizorično.

3.) Na štirirazredni ljudski šoli v **Podčetrtku**, II. plač. razred, (dve učiteljski mesti), stalno.

II. V šolskem okraju Brežice.

1.) Na štirirazredni ljudski šoli v Kapelah, III. plač. razred, (dve učiteljski mesti), stalno ali provizorično.

2. Na petrazredni ljudski šoli v Pišecah, III. plač. razred, stalno.

Prosilci za te službe morajo priložiti prošnjam izpričevalo o zrelosti oziroma učiteljski sposobnosti, ter dokazati, da so avstrijski državljani (domovnica) in zmožni obeh deželnih jezikov, ter vložiti svoje prošnje do 29. julija t. l., pri dotičnem krajnem šolskem svetu.

Brežice, dne 29. junija 1909.

Št. 1710/09.

Na šestrazredni ljudski šoli pri **Sv. Marjeti** se stalno namesti učiteljska služba z rednimi dohodki po tretjem krajnem razredu in s prosto izbo.

Prosilci za to mesto naj vložijo svoje redno opremljene prošnje do 10. avgusta 1909, pri krajnem šolskem svetu pri Sv. Marjeti, niže Ptuja.

Okrajni šolski svet Ptuj, dne 6. julija 1909.

Predsednik.

Št. 955/II.

Na trirazredni ljudski šoli v **Zg. Polskavi** se bode stalno namestila služba učiteljice z rednimi dohodki po tretjem krajnem razredu.

Prosilke za to mesto naj vložijo svoje prošnje z izpričevalom usposobljenosti in zrelostnega izpita, ter pri prvem stalnem nameščenju tudi z domovnico opremljene, predpisanim potom pri krajnem šolskem svetu v Zg. Polskavi do 15. avgusta 1909.

Potrebno je znanje obeh deželnih jezikov.

Okrajni šolski svet Slov. Bistrica, dne 1. julija 1909.

Predsednik: Attems.

Štev. 1775/09.

Na šestrazredni ljudski šoli pri **Sv. Lovrencu v Slov. Goricah** se stalno ali začasno namestita učiteljski službi po tretjem krajnem razredu in s prostim stanovanjem. Jedna moč dobi dve izbi, kuhinjo, čumnato, klet, tedaj za oženjeno moč pripravno.

Moški prosilci naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom do 31. julija 1909 pri krajnem šolskem svetu pri sv. Lovrencu v Slov. Gor., p. Juršinci.

Okrajni šolski svet Ptuj, dne 1. julija 1909.

Predsednik.

O g l a s.

Dne 15. in 16. avgusta se bo vršila v Mariboru XXI. glavna skupščina „Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“. Da bo pripravljalnemu odboru mogoče, ukreniti in pripraviti vse potrebno, prosimo častite sotrudnice, sotrudnike in druge osebe, da ogласe pri g. Miha Neratu, ljudskošolskemu ravnatelju v Leitersberg-Krčevini-Maribor, vsaj do konec julija a) udeležbo pri banketu, b) da se jim priskrbi prenočišče. Vsi na noge v proslavo 40-letnice ljudskošolskega zakona, ki brusi uma svitle meče! V tovariško občevanje in spoznanje vsi na noge, ki se zavedate učiteljske kolegialnosti ter stanovske skupnosti.

Dobro došli v Mariboru!

Imenom učiteljskega društva za mariborsko okolico

Avguštin Požegar,

t. č. načelnik.

POPOTNIK

izhaja **15. dne vsakega meseca** v zvezkih in stane na leto **6 K**, pol leta **3 K**, četrť leta **1 K 50 v.** Posamezni zvezki stanejo **50 v.**

Naročnino in reklamacije

sprejema »Zavezin«
blagajnik **Fr. Luznar** v Kranju. — Rokopise pa je pošiljati ravnatelju **M. J. Nerat-u** v Maribor, Kokoschineggallee.